

Necip Fazıl Kısakürek'in Adnan Menderes ile Olan İlişkileri

Ömer Faruk KIRMIT¹

Öz

Necip Fazıl Kısakürek, sadece bir şair değil aynı zamanda bir yazar ve düşünürdür. Onun düşüncelerini aktardığı her türlü yazıları ve çıkarmış olduğu çeşitli yayınlar yalnız edebiyat alanına katkı sağlamamış, o dönemin siyasetine de damgasını vurmuştur. Bu zamana kadar gerek Necip Fazıl gerekse de Adnan Menderes hakkında müstakil birçok değişik yayın yapılmış ve hem Necip Fazıl'ın hem de Adnan Menderes'in birbiriyle olan ilişkileri çeşitli yönleriyle aktarılmıştır. Bu çalışmada Necip Fazıl ve Adnan Menderes arasında o dönem yaşanan gelişmeler değerlendirilmiş ve olaylar farklı bir bakış açısıyla yorumlanmıştır. Bu başlıklı bir makale konusunu seçmekte ki amaç kendisini sağ cenahta muhafazakâr olarak nitelendiren Necip Fazıl'ın, Türkiye'de ilk defa iktidara gelerek hükümet kuran sağ-muhafazakâr kökenli Demokrat Parti ve 10 yıl Başbakanlığını yapan Adnan Menderes üzerinden onun siyasal bakışını irdelemektir. Bu çalışmada ağırlıklı olarak tarihsel araştırma yöntemi uygulanmış olup, metin analizi ve metin tarama usulleri kullanılmıştır. Sadece Necip Fazıl Kısakürek'in siyasi cephesi üzerinde durulacaktır. Amaç Necip Fazıl Kısakürek'in Adnan Menderes ile olan siyasi ilişkilerini belirleyerek onun 1950-1960 arası siyasi döneme olan etkilerini tespit etmektir. Bu çalışmanın asıl evrenini ise Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'da yazdığı yazılar ile onun kaleme almış olduğu çeşitli kitaplar oluşturmaktadır. Bunun yanında arşiv belgeleri, dönemin gazeteleri ve çeşitli telif-tetkik eserler de kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, Adnan Menderes, Demokrat Parti, Büyük Doğu Mecmuası, İslamcılık.

Necip Fazıl Kısakürek's Relations with Adnan Menderes

Abstract

Necip Fazıl Kısakürek is not only a poet but also a writer and thinker. All kinds of writings in which he conveyed his thoughts and various publications he published did not only contribute to the field of literature,

¹ Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, kirmit1989@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1219-2647.

but also left their mark on the politics of that period. Until this time, many independent publications have been made about both Necip Fazıl and Adnan Menderes and the relations of both Necip Fazıl and Adnan Menderes have been conveyed in various aspects. In this study, the developments between Necip Fazıl and Adnan Menderes were evaluated and the events were interpreted from a different perspective. The aim of the article with this title is to examine the political view of Necip Fazıl, who describes himself as a right-wing conservative, through the right-conservative Democratic Party, which came to power for the first time in Turkey and established a government, and Adnan Menderes, who served as the Prime Minister for 10 years. In this study, mainly historical research method, text analysis and text scanning methods were used. Only the political side of Necip Fazıl Kısakürek will be emphasized. The aim is to determine Necip Fazıl Kısakürek's political relations with Adnan Menderes and determine his effects on the political period between 1950-1960. The main framework of this work is the writings of Necip Fazıl in the *Büyük Doğu* and the various books he wrote. Besides, archive documents, newspapers of the period and various copyright-study works were also used.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, Adnan Menderes, Democrat Party, *Büyük Doğu* Magazine, Islamism.

Extended Abstract

Necip Fazıl Kısakürek was born on May 26, 1904 in Istanbul. He started his primary education in the local school and then completed his secondary and high school education in various schools such as French and American colleges and Mekteb-i Fünun-u Bahriye-i Şahane (Naval Forces School). Kısakürek started his higher education first by enrolling in the Faculty of Philosophy in Darülfünun. Subsequently, he was sent to Sorbonne University in France to study Philosophy with the scholarship quota of the Ministry of National Education. In his own words, he could not complete his education due to a spiritual crisis that emerged as a result of living a bohemian and loose life in Paris and therefore his scholarship was cancelled and he was recalled to the country by the ministry. After his return to Turkey, Necip Fazıl has worked in various banks and government institutions. Necip Fazıl changed his life, which was away from religion, after meeting Sheikh Abdülhakîm Arvasî in 1934. As a matter of fact, Necip Fazıl's meeting with Abdülhakîm Arvasî was the turning point of his life. Necip Fazıl divided his life into two parts in his own way and expressed his life until the age of 30 as an empty and bohemian period. He described his life after the age of 30, that is, his life adventure, which he started with the conversion to Islam, as the second part of his life. As a matter of fact, it is the second part of his life that made Necip Fazıl a "master" on the right political front and what makes Necip Fazıl. Before his meeting with Arvasî, Necip Fazıl wrote poems mainly on individual subjects, and now he has been interested in and interested in social issues. In both his poems and

writings, he has assumed a role in leading the society and bringing religion to the forefront and started to act with this sense of duty.

Necip Fazıl has developed relations with right-wing parties since 1950 and supported them. He had political relations with Adnan Menderes between 1950 and 1960, with Süleyman Demirel between 1960 and 1970, and with Necmettin Erbakan and Alparslan Türkeş in the 1970s. Necip Fazıl until he passed away in 1983, including first place in almost every part of Turkey Islamism gave lectures on various topics. He has published many articles and books in this manner. Many of them have an important place in understanding and interpreting Turkish political life. Necip Fazıl did not have any direct contact with Adnan Menderes either when the Democrat Party was founded or during the first years of his power. In this process, mostly the writings of Necip Fazıl about the Democrat Party in the *Büyük Doğu* Magazine and the correspondence between Necip Fazıl and Adnan Menderes came to the fore. However, later on Necip Fazıl met face-to-face with Prime Minister Menderes several times during the DP's rule. Apart from his face-to-face meeting, he contacted Menderes several times through persons such as Menderes' private clerk manager and consultant. Apart from these, Necip Fazıl wrote letters to Menderes and asked for help. Necip Fazıl was a person who published the *Büyük Doğu*, one of the five publications with the largest circulation of that period. It was also converging around similar views with the Democrat Party. For this reason, Necip Fazıl is a person who cannot be ignored by politics both because of his Islamist intellectual identity and the high circulation of the *Büyük Doğu* he created. Common goals have brought both Democrat Party and Necip Fazıl closer to each other. Although the circulation of the *Büyük Doğu*, in which Necip Fazıl conveyed his views to large audiences, is not known exactly, it is understood from his letters to Adnan Menderes that it was printed around 20,000 in 1956 when it was published as a daily newspaper. In the same period, the circulation of *Zafer* newspaper, which is the media organ of Democrat Party, was 40,000 and the circulation of *Havadis*, the other newspaper supporting Democrat Party, was 30,000. Necip Fazıl wrote a letter to Menderes based on the circulation of the *Büyük Doğu* and the impact it created and demanded allowance for supporting him. Although Necip Fazıl praised Menderes, he felt obliged to speak this to him, since he did not see the conspiracies made against him. In 1959, he told Menderes "Cram all the enemies of truth and truth inside!" If you do not do this, the place of the enemies will be the place of the disgrace and ours will be a prison with us in your spiritual dream ". Necip Fazıl did not support it effectively during the establishment of Democrat Party and even in the first years of power, and took a distant stance. Although he had an opposing stance against Adnan Menderes in the beginning, and especially in his works written after Menderes was executed, he said that Menderes had a different personality from other politicians. While describing him as a very soft person in terms of temperament, he also said that he was an Anatolian child far from position and position. However, he stated that Necip Fazıl Menderes could not choose a good man in the state administration and he could not establish his own staff in the state. In fact, the biggest reproach of Necip Fazıl against Menderes is that he

could not be staffed in the state and could not choose a good man. Necip Fazıl reported what Menderes could not see and the conspiracies against him, but Menderes always ignored them. Necip Fazıl divided the Democrat Party government into three "Four years until the 1954 elections," The Era of Effort without Target ". The second circuit, until the 1957 elections, "Vain Trouble Circuit". The Third Period, three years until the 1960 raid, was defined as the "Long Heedlessness Period". Necip Fazıl explained his relations with Democrat Party and Adnan Menderes in detail in his work titled Menderes in My Eyes, which was first published in 1970. In addition, he wrote many developments related to this period in the Büyük Doğu magazine he published. It is also seen that Necip Fazıl follows a pragmatist path in his relations with Menderes. He is, after all, a writer, although his discourses such as the defence of Islam and the consciousness of the case come to the fore. He continued his Islamist cause by praising Menderes and his policies, which he saw as the closest to his own cause, and also sustained his life by getting a lot of help from covert funds. It is a fact that no matter what subject Necip Fazıl wrote about; his pen has always been very powerful and left deep impressions on the pro-opposition group. Of course, no matter what period such a person is, he will try to attract all the power holders. Indeed, it has been so. Therefore, it is possible to say that the relationship between Necip Fazıl and Adnan Menderes left their mark on politics for a period.

Giriş

Bazı kişiler yaşadıkları dönem içinde, toplumda ön plana çıkmış ve insanlar üzerinde derin etkiler bırakmışlardır. Bu insanlar, etkilerinden dolayı, hem kendi dönemlerinde hem de sonrasında tarihi bir şahsiyet kimliği kazanmışlardır. Bunlardan birisi de Necip Fazıl Kısakürek olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en etkili mukaddesatçı yazarların başında gelen Necip Fazıl Kısakürek'in, Türkiye'de ilk defa iktidara gelerek hükümet kuran Demokrat Parti dönemindeki siyasi tavırları ve bu partinin başbakanlığını yapmış olan Adnan Menderes ile ilişkileri bir dönemin siyasi yapısını anlamak için çok önemlidir. 1950-1960 tarihleri arası siyasi döneme Necip Fazıl'ın gözüyle bakmak, hem Türkiye'de İslamcılığın anlaşılmasını kolaylaştıracak hem de bir şairin yazdıklarıyla bir dönem siyasetini nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini gösterecektir. Bu sebeple konuya Necip Fazıl Kısakürek'in kısa ama genel hatlarıyla biyografisini vererek başlamak gereklidir.

Necip Fazıl Kısakürek, 26 Mayıs 1904 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlköğrenimine mahalle mektebinde başlamış sonrasında ise Fransız ve Amerikan kolejleri ve Mekteb-i Fünun-u Bahriye-i Şahane (Deniz Kuvvetleri Okulu) gibi çeşitli okullarda ortaokul ve lise eğitimini tamamlamıştır. Kısakürek, yükseköğrenimine ilk olarak Darülfünun 'da Felsefe Fakültesi'ne kaydolarak başlamıştır. Akabinde Millî Eğitim Bakanlığı'nın burs kontenjanı ile Fransa'daki Sorbon Üniversitesine Felsefe eğitimi almak üzere gönderilmiştir. Kendi ifadesi ile Paris'te bohem ve başıboş bir hayat yaşaması sonucu ortaya çıkan ortaya çıkan ruhî bir bunalım sebebiyle eğitimini tamamlayamamış ve bu nedenle bursu iptal edilerek bakanlık tarafından geri ülkeye çağırılmıştır. Necip Fazıl Türkiye'ye dönüşünden sonra çeşitli bankalar ve devlet kurumlarında çalışmıştır. Necip Fazıl dinden uzak yaşadığı hayatını 1934 yılında Şeyh Abdülhakîm Arvasi tanışmıştır. Necip Fazıl'ın Şeyh Abdülhakîm Arvasi ile tanışması hayatında bir dönüm noktası olmuştur (Komisyon, 2000: 2).

Necip Fazıl'ın Abdülhakîm Arvasi ile tanışması durumunu onun hayatının dönüm noktası olarak değerlendirmek çok doğru olmaz. Her ne kadar Necip Fazıl, kendince bütün hayatını iki kısma ayırarak 30 yaşına kadar olan hayatını boş ve bohem bir dönem olarak ifade etse ve 30 yaşından sonraki hayatını yani İslam dinine yönelişle başladığı yaşam serüvenini ise hayatının ikinci kısmı olarak anlatsa da bu durumu açmak gereklidir. Necip Fazıl bu tanışmadan önce ağırlıklı olarak ferdi konularda şiirler kaleme alırken artık toplumsal konulara doğru bir ilgi ve alaka duymuştur. Hem şiirlerinde hem de yazılarında artık topluma yön verme ve dini ön plana çıkararak bir rol üstlenmiş ve bu görev bilinciyle hareket etmeye başlamıştır. Şunu da eklemek gerekir ki Necip Fazıl'ı sağ siyasi cemahta 'üstad' yapan ve Necip Fazıl'ın Necip Fazıl olmasını sağlayan da hayatının ikinci kısmı olan bu dönemdir (Özdağ, 2006: 130-145).

Necip Fazıl 1936'da ilk dergicilik faaliyetlerine adım atmış ve bu doğrultuda '1 Ağaç' adlı bir dergi yayımlamaya başlamıştır. 1 Ağaç dergisi Necip Fazıl'ın ilk mukaddesata yönelik düşüncelerini yaymasının yolunu açmıştır. Böylece artık

Necip Fazıl dini içerikli düşüncelerini anlatma ve yayma fırsatı bulmuştur. Necip Fazıl'ı asıl ön plana çıkaran ve İslamcı cephede tanınmasını sağlayan gelişme Büyük Doğu mecmuasını çıkarması olmuştur. Büyük Doğu ilk olarak 1943'te yayımlanmaya başlanmıştır. Bu dergi, defalarca kapatılmış ve her sefer tekrar Necip Fazıl tarafından açılmıştır. (Komisyon, 2000: 2,3). Büyük Doğu, 17 Eylül 1943-14 Haziran 1978 tarihleri arasında yayınlanmış fakat bu tarihler arasında sürekli olmamış çeşitli aralıklarla açılıp kapanmıştır. Toplamda 512 sayı yayınlanmıştır.

Burada Büyük Doğu'nun çıktığı yıllarda Türkiye'nin siyasal durumunu da belirtmek gerekir. Türkiye'de Cumhuriyet'ten 1950'ye kadar Tek Parti idaresi hâkim olmuştur. Necip Fazıl, 1950 yılından önce çok tepki çekmeden ara ara Tek Parti yönetiminin mukaddesatı göz ardı ettiğini belirterek halkın dinini yaşamasına engel olduğunu dile getirmiştir. Tek Parti döneminde Büyük Doğu'da ağırlıklı olarak din içerikli yazılara yer vermiş ve Büyük Doğu'nun çıkan her sayısının Anadolu'nun her tarafına yayılması için yoğun çaba sarf etmiştir. Hatta Tek Parti döneminde dönemsel şartlardan dolayı bazı yıllarda dinî yayınların kontrol altında tutulmuş ve bundan dolayı Büyük Doğu'nun kısmen de olsa halkın dini konulardaki ihtiyacını karşıladığını söylemek mümkündür. Bu nedenle Anadolu halkı nezdinde yoğun bir ilgi ve alaka görmüştür. (Şahin, 2019: 9).

Necip Fazıl Büyük Doğu'da, sadece dinin ve güncel meselelere değinmekle kalmamış, tarih, edebiyat, sanat, felsefe ve röportajlar da yer almıştır. Necip Fazıl burada kendi adının dışında da bazı müstear isimler kullanarak yazılar kaleme almıştır. Bunlar: hi-ab-kö, dedektif X, ne-fe-ka, Büyük Doğu, İstanbul çocuğu, be-de, b.a.b, İstanbullu, muhbir, tenkitçi, Ha-A-Ka, Neslihan Kısakürek, Ahmet Abdülbaki Adı değmez, Prof. ş. ü, hikmet sahibinin abdinin kölesi, ozan, bankacı gibi takma isimlerdir (Uçman, 2015: 90; Okay, 2009: 26).

Büyük Doğu'nun çıkmaya başladığı yıllar Tek Parti dönemine rastlamaktadır. Nitekim Tek Parti döneminde, ulus devlet anlayışı gereğince devletin temellerinin sağlam olması için Osmanlıdaki gibi bir geleneksel yapının oluşması engellenmiş ve bunun yerine laik ve seküler ögeler konulmak istenmiştir. Bu durum ister istemez dindar olan toplumun birçoğu tarafından içselleştirilememiş ve onlarda bir tedirginlik oluşturmuştur. Zira “komünizm” ve “sol” gibi ideolojik gelişmeler ve bu gelişmeler sonunda ortaya çıkan materyalizm, Köy Enstitüleri ve Halkevleri gibi gelişmeler İslamcı çevrede tepkiyle karşılanmıştır (Meşe, 2017: 84,85). Bu nedenle Büyük Doğu kendine dini yaymayı ve mukaddesatı ön plana çıkarma anlayışını düstur edinmiş ve dinin karşısında yer alan meselelerle mücadele etmiştir.

Necip Fazıl, çıkarmış olduğu Büyük Doğu artık muhafazakâr ve sağ cenahta yer almıştır. Bu nedenle Necip Fazıl, mukaddesatçı aydın kimliğiyle artık karşısında bulunduğu ve yanında olduğu yani mücadele ve müdafaa ettiği taraflar olmuştur. Necip Fazıl'ın özellikle DP iktidarından itibaren mücadele ettiği ve ötekileştirdiği unsurlar; Tk Parti dönemi CHP'si, İsmet İnönü, komünizm, sol, liberalizm, masonluk ve Batı taklitçiliği... vb. olmuştur.

Necip Fazıl, mücadele ettiği bütün bu şeylere karşı da; İslam, Doğu, Demokrat Parti, Adnan Menderes, sağcılık ve milliyetçiliği... vb. savunmuştur (Akin, 2014: 35,36). Necip Fazıl aynı zamanda Türk Sağında “Üstad”ı olarak nitelendirilmiştir. Necip Fazıl karşısında yer aldığı unsurlardan birisi de Köy Enstitüleri olmuştur. O, Köy Enstitüleri’nin, sinsi ve hesaplı bir şekilde Anadolu çocuğunu ruh kökünden ayırıp koparmak için kurulduğunu söylemiştir. Hatta Köy Enstitüleri’nin, DP’nin iktidara geldiği 1950 yılından sonra biraz pörsüdüğünü ama Türk cemiyetini içeriden zehirleme hedefinden bir an olsun vazgeçmeden çalıştığını ifade etmiştir (Meşe, 2017: 89).

Necip Fazıl, 1950’den itibaren sağ kökenli partilerle ilişkiler geliştirmiş ve onları desteklemiştir. 1950-1960 arası yıllarda Adnan Menderesle, 1960-1970 arası yıllarda Süleyman Demirel’e, 1970’li yıllarda ise Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş’le siyasi ilişkilerde bulunmuştur. Necip Fazıl 1983 yılında vefat edinceye kadar Türkiye’nin hemen hemen her yerinde başta İslamcılık olmak üzere çeşitli konularda konferanslar vermiştir. Bu minvalde birçok makale ve kitap yayınlamıştır. Bunlardan birçoğu Türk siyasal hayatını anlamada ve yorumlamada önemli yer tutmaktadır (Komisyon, 2000,:3).

Cumhuriyet döneminde mukaddesatçı aydınların başında gelen Necip Fazıl Kısakürek’in yapmış olduğu çalışmalarının önemli bir kısmını mistik-dini içerikli yazılar oluşturmaktadır. Bu çalışmada amaç Necip Fazıl Kısakürek’in Adnan Menderes ile olan siyasi ilişkilerini belirleyerek, onun 1950-1960 arası siyasi döneme olan etkilerini belirlemektir. Bu çalışmanın asıl evrenini ise Necip Fazıl’ın Büyük Doğu’da yazdığı yazılar ile onun kaleme almış olduğu çeşitli kitaplar oluşturmaktadır. Necip Fazıl’ın gözüyle Müslüman olan Türk toplumunun belli bir dönem dini yaşamının kısıtlanmasından dolayı yaşadığı sıkıntıların Demokrat Parti döneminde siyasete yansımaları ve siyaseti şekillendirmesi incelenecektir. Bu doğrultuda hazırlanan bu çalışma, bundan sonra yapılacak “Necip Fazıl Kısakürek’in Fikir Hayatının Oluşmasında Demokrat Parti’nin Etkisi” konulu araştırmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1. Demokrat Parti Döneminde Necip Fazıl Kısakürek

1.1. Demokrat Parti’nin Kuruluş Yıllarında ve Muhalefet Döneminde Necip Fazıl Kısakürek

Mustafa Kemal Atatürk, 1923’de Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından ve istediği inkılapları yaptıktan 8 yıl sonra, ülkeyi tek partiyle yönetmemek için 1930’da ise Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulmasında etkin rol oynamıştır. Fakat kurulan bu parti rejim aleyhinde tehdit olarak görüldüğü için bir süre sonra kapatılmak zorunda kalınmıştır. Bu nedenle ülke uzun yıllar tek parti olan CHP’nin idaresi altında yönetilmiş, bu süreçte birçok olumlu gelişmelerin yanında ekonomik ve sosyo-kültürel olarak birçok sıkıntıların da yaşandığı görülmüştür. Artık ülkenin bir an önce çok partili döneme geçmesi gerekliliği zorunlu olmuştur. 1939-1945 yılları arasında vuku bulan II. Dünya Savaşı’nda totaliter rejimle

yönetilen devletler kaybetmiş ve bu durum dünyada demokrasi hareketlerinin güç kazanmasının önünü açmıştır. 1945 yılından itibaren Türkiye'de de demokratik hareketlerini geliştirilmesi yönünde birtakım faaliyetlerin başladığı görülmektedir.

Türkiye'de tek parti döneminde uzun yıllardan beri eksikliği hissedilen konuların en başında bir muhalefetin olmaması yer almaktaydı. Bu durumdan İnönü'de mustarıptı. Hatta bu durumu bir eksiklik olarak nitelendirerek, hükümet partisi karşısında bir parti bulunmamasından yakınmıştır (Vatan, 2 Kasım 1945). Artık Tek Partili siyasal yaşamdan çok partili hayata geçilmesi gerekiyordu. Çok partili hayata geçilmesi ilk ayak seslerinin TBMM'de 14 Mayıs 1945 yılında Çiftçi Topraklandırma Kanunu görüşülürken başladığını söylemek mümkündür. Bu kanunun çıkmasına en büyük muhalif Aydınlı olan ve orada büyük toprakları bulunan Adnan Menderes olmuştur. 29 Mayıs 1945 yılında TBMM'de bütçe oylamasında bu muhalif kanadın sayısı artmış, Recep Peker, Celal Bayar, Hikmet Bayur, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Emin Sazak bu bütçenin geçmemesi için ret oyu vermişlerdir. Bundan on gün sonra daha önce mecliste görüşülen "Çiftçi Topraklandırma Kanunu" ise 11 Haziran 1945 kabul edilmiştir. Fakat bütçe kanununun geçmemesi için ret oyu veren vekillerden Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü, Çiftçi Topraklandırma Kanunu kabul edilmeden önce parti grubuna tarihe "Dörtlü Takrir" olarak geçen bir öneri vermişlerdir (Albayrak, 2004: 43,44).

Dörtlü Takrir, hem Türk siyasi sarihinde hem de Demokrat Parti'nin kurulmasında büyük öneme sahiptir. O, DP'yi kuracak olan kadronun CHP'ye dörtlü takrir vermesini, toprağa tohum atışa benzetmiş ve DP'yi kuracak olan kadronun ilk çerçeveselendiriş hareketi olarak kabul etmiştir. Ayrıca verilen bu dörtlü takrir hareketinin, yeni kurulacak olan bir partinin şuurundan uzak olarak yapıldığını söylemesine rağmen istikametlerini kendi kendilerine çizmeleri yönünü de başarılı bulmuştur. Görüldüğü gibi Necip Fazıl, DP'yi kuracak olan ekibi, hem olumlu hem de olumsuz olarak eleştirmiştir. Necip Fazıl Dörtlü Takrir üzerinden İsmet İnönü'yü de eleştirdiği görülmektedir. Necip Fazıl, Cumhurbaşkanı İnönü'nün, II. Dünya Savaşı'ndan sonra demokratik adımlar atılması konusunda ılımlı gibi davranması durumunun gerçekten öyle olmadığını iddia etmiştir. Bu iddiasını ise İsmet İnönü'nün Dörtlü Takrir verildikten sonra, Çankaya Köşkünde yaptığı toplantılarda, bu takririn reddedilmesini, ayrıca takrire imza atan kişilerin de CHP grubu içerisinde hırpalanmasını istediği şeklinde belirtmiştir. Nihayetinde bütün bu yaşanan olumsuzluklara rağmen Demokrat Parti, dörtlü takriri veren kişiler tarafından Celal Bayar liderliğinde 7 Ocak 1946 yılında kurulmuştur (Dokuyan, 2014: 153).

Her ne olursa olsun, Demokrat Parti'nin kurulması Necip Fazıl gözünden olumlu bir gelişme olmuştur. Çünkü Necip Fazıl 1943 yılından itibaren çıkarmış olduğu Büyük Doğu için kendinin benimsemiş olduğu millî ve manevi değerleri sahiplenecek bir devlet adamına ihtiyaç duymuştur. Bu devlet adamını ise artık

Demokrat Parti içerisinde aramaya başlayacaktır. Necip Fazıl, ilk başlarda DP'nin liderliğini yapan Celal Bayar'ı gözüne kestirmiş ve onu millî ve manevî değerleri sahiplenecek bir devlet adamı olarak görmüştür. Necip Fazıl, Celal Bayar'ı seçmesinin en önemli nedenlerinden birisi olarak da Bayar'ın Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile küs olmasını söylemek mümkündür. Çünkü Necip Fazıl'ın kendisi de tek parti yönetimine muhalif bir kişidir ve İsmet İnönü'yü şiddetli bir biçimde tenkit etmektedir. Necip Fazıl, Celal Bayar'a giderek Cumhuriyet inkılaplarının toplumun millî ruh köküne zarar verdiğini ve toplumun iman ve ahlak zafiyeti geriye götürdüğünü iddia etmiş ve bu durumun düzeltilmesi için kendisine yardımcı olmasını istemiştir. Fakat Bayar, Cumhuriyet ilkelerini benimseyen ve M. Kemal Atatürk ile arkadaşlığı ve dostluğu eskiye dayanan bir kişi olması hasebiyle Necip Fazıl'ın bu isteklerini reddetmiştir. Kısakürek, Bayar'ı kendi safına çekemediği için çok üzülmüş ve onun için "bu derece mükemmel bir insan, bizi anlasa ve davamıza bağlansaydı ne güzel olurdu" demiştir (Şahin, 2019: 1).

Burada, Necip Fazıl'ın, Bayar'ın çok iyi ve hatta hiç yalpalamayan bir Kemalist olduğunu bilmiyor muydu düşüncesi akla gelmektedir. Çünkü Bayar, henüz Atatürk'ün sağlığında 1937 yılında İnönü'nün başbakanlıktan istifası sonrasında başbakan olmuştur. Bundan sonra Bayar ile İnönü'nün ilişkileri iyi bir düzeyde olmamıştır. Necip Fazıl bu durumu bildiği için Bayar'ı kullanmak istemiş fakat istediğini elde edemediği görülmüştür. Artık Necip Fazıl, Bayar'dan ümidini kesmiş ve onun yerine aynı parti içinde bulunan Adnan Menderes'i kendisine ve Büyük Doğu'da belirlediği ideale çekmeye çalışmıştır.

Necip Fazıl'ın niye Demokrat Parti'nin diğer kurucularını değil de Adnan Menderes'i kendi safına çekmeye çalıştığı konusu hâlâ tam olarak aydınlanmış değildir. Zira o dönem Adnan Menderes herkes tarafından bilinen ve ön plana çıkan bir kişi değildir. Necip Fazıl niçin herkesin bildiği, hem Atatürk hem de İnönü döneminde de sevilen, sayılan, bilinen ve muhafazakâr bir kişi olan M. Fuat Köprülü ile iletişime geçmemiştir. Bu mesele tarihçilerin üzerinde kafa yorması gereken bir durumdur.

Necip Fazıl'ın siyasi yaşamında zaman zaman bir tutarsızlık içinde olduğu görülmektedir. Onun, siyasi yazılarına bakıldığı zaman özellikle DP kurulduktan sonra Tek Parti Dönemi'nde yaşanan olumsuzluklar üzerinden CHP'yi şiddetli bir biçimde tenkit etmeye başlamıştır. Fakat Necip Fazıl, her ne kadar tek parti yönetimine muhalif olsa ve eleştirse de ilk olarak 1943 yılında CHP'den milletvekili olmak için CHP Genel Sekreterine müracaat ederek Mebusluk Talepnamesi formunu doldurmuştur (CA., 490-01-313-1279-1-37). Necip Fazıl ikinci mebusluk başvurusunu 1947 yılında yapmış ve bizzat CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esenal tarafından namzet gösterilmiştir. Kendisi de CHP'den milletvekili olması için başvuru yaptığını ve form doldurduğunu söylemiştir. İlkinde Refik Saydam ikincisinde de Memduh Şevket Esenal'ın Necip Fazıl'ın adını namzet listesine yazmasına rağmen İnönü, onun ismini hiç tereddüt etmeden namzet listesinden çıkarmıştır. O dönem hem CHP milletvekili hem de edebiyatçı olan Memduh

Şevket Esendal Necip Fazıl'a "eğer sen cisimsiz biri olsaydın İnönü seni namzetliğe kabul ederdi. Fakat sen belli bir davayı yüceltmek için sivrilmiş olmanın cezasını çektin" demiştir. Esendal'ın davadan kastettiği meselenin İslam davası olduğunu ve Necip Fazıl'ın da bu davayı yamak için öncü rol üstlendiğini kast ettiğini söylemek mümkündür. Necip Fazıl bu gibi nedenlerin yanında kendisinin fikirleri ve inancından çok Celal Bayar'ın etkisi olduğunu belirtmiştir. Çünkü İnönü'nün Necip Fazıl düşmanlığı yapmasının nedenini, onu Bayar'ın adamı olarak nitelendirdiği için olduğunu iddia etmiştir. Necip Fazıl o dönem her ne kadar CHP'den milletvekili olmak için girişimlerde bulunsa da daha sonra iyi ki CHP'den milletvekili olmadığını ve bunun için Allah'a hamd ettiğini söylemiştir (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri, 2015: 502). Necip Fazıl'ın her ne kadar Memduh Şevket Esendal'ın kendisine böyle dediğini belirtse de gene de buna dikkatle yaklaşmak lazımdır. Necip Fazıl'ın bazen olayları süslediğini ve abarttığı durumunu göz önünde bulundurursak Esendal'ın, CHP Genel Sekreteri olarak İnönü'yü Necip Fazıl'a karşı kötölemesi çok gerçekçi gelmemektedir.

Necip Fazıl'ın, 1943 seçimlerinde de CHP'den milletvekili adayı olmuş fakat 1947 seçimlerinde CHP'den milletvekili olmak istemesinde 1947 Kurultay'ının etkili olduğu görülmüştür. Çünkü CHP, 1947 Kurultayı sonrasında, din konusunda daha önce uygulamış olduğu sert politikaları yumuşatmaya başlamıştır. Necip Fazıl, CHP'den milletvekili olmak istemesinde CHP'nin başlattığı dini açılım hamlesinin etkisinin büyük olduğunu ifade etmiştir (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri, 2015: 502). Nitekim CHP 17 Kasım - 4 Aralık tarihleri arasında Ankara'da 1947 Kurultay'ını düzenlemiştir. Kurultay, ülke siyaseti açısından çok önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Kurultayda dini konular da ön plana çıkmıştır. Özellikle laiklik uygulamalarının esnetilmesi, din eğitimi ve öğretimi alanında yaşanan eksiklikler, din adamı yetiştirmek için imam hatip okulları ile bir ilahiyat fakültesinin açılması gerektiği gibi konular görüşülüp tartışılmıştır. CHP, kurultaydan bir yıl sonra laiklik, din eğitimi ve dinsel meselelerde birçok yeniliğe imza atmıştır. Ülkede, 1948 yılında imam hatip kursları açılmış ve bu sene hacca gitmek isteyen kişilere ilk defa döviz verilmiştir. 1949 yılında ilkokullara, seçmeli din dersi konulmuştur ve öğrencinin din dersi alması ebeveyninin isteğine bağlanmıştır (Uzun, 2012: 127, 130). Bu nedenle Necip Fazıl'ın CHP'den milletvekili olmak istediğini söylemek mümkündür.

Bütün bunlardan hareketle Necip Fazıl gerek CHP'den gerekse de DP'den milletvekili olmak için müracaatta bulunması, onun siyaseten bir tutarsızlık sergilediğini göstermektedir. Fakat Necip Fazıl'ın bu dönemde özü önemsemediğini ve varmak istediği noktaya hangi yol olursa olsun fark etmez anlayışında olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlayışının daha sonra değiştiği görülmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki Necip Fazıl, Tek Parti Dönemi'nin tamamı boyunca CHP'ye karşı hep eleştirel olmamıştır. Bunun en açık delili olarak onun CHP'den iki kere milletvekili adayı olmak istemesini gösterebiliriz. O her ne kadar milletvekilliği adaylığında mukaddesatı göz önünde bulundurduğunu söylese de Tek Parti'ye karşı olan eleştirel bu tutumunun 1945 yılından itibaren

başladığı hatta 1947 sonrasında arttığı görülmektedir. Burada Necip Fazıl'ın CHP'ye karşı olan muhalefeti prensiplere mi dayanıyor, yoksa konjonktürel mi sorusu akla gelse de onun konjonktürel davrandığını söylemek mümkündür.

1.2. Demokrat Partinin İktidar Döneminde Necip Fazıl Kısakürek ve Adnan Menderes İlişkisi

Necip Fazıl'ın siyasetle olan ilişkisi incelendiği zaman sağ cenahta ilk akla gelen kişinin Adnan Menderes olduğu görülecektir. Necip Fazıl-Menderes ilişkisi gerek Türk siyasi tarihi açısından gerekse de birçok sosyo-kültürel konunun anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Zira Necip Fazıl tek yönlü bir kişi değildir. O hem şair, hem gazeteci hem de aksiyoner bir fikir adamı olarak ön plana çıkmıştır. Bu yönden onun Menderes ile olan ilişkileri hem bu cepheden hem de siyasi açıdan incelenecektir. Necip Fazıl'ın Menderes'le ilişki kurmasının ve bu ilişkilerin devam etmesinin temelinde öncelikle her ikisinde de var olan CHP karşıtlığı yatmaktadır. Çünkü Adnan Menderes ilk başlarda bir CHP milletvekili olmuş ve Dörtlülük Takrir ile CHP'ye muhalefet etmiş ardından 1946 yılında DP'nin kurucuları arasında yer almıştır. Bundan sonra vefatına kadar ise CHP'yi çok şiddetli bir biçimde tenkit etmiştir. İkinci olarak da Necip Fazıl tarafından çıkarılan Büyük Doğu yayını gösterilebilir. Necip Fazıl özellikle 1950 yılından itibaren Büyük Doğu'da CHP'yi eleştirmiş ve DP'yi ön plana çıkaran yazılar kaleme almıştır.

Necip Fazıl'ın, gerek Demokrat Parti kurulduğu zaman gerekse de iktidar olmasının ilk yıllarında direk olarak Adnan Menderes ile herhangi bir teması olmamıştır. Bu süreçte ön plana daha çok Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'da Demokrat Parti hakkında yazıları ile Necip Fazıl-Adnan Menderes arasında yapılan mektuplaşmalar çıkmıştır.

Necip Fazıl, DP'nin iktidar olduğu dönem içerisinde Başbakan Menderes ile birkaç kez yüz yüze görüşmüştür. Yüz yüze görüşmesinin haricinde birkaç kez de Menderes'in özel kalem müdürü, danışmanı gibi kişiler aracılığıyla Menderes'le iletişime geçmiştir. Necip Fazıl bunların haricinde de Menderes'e mektuplar yazarak kendisine yardım etmesini istemiştir. İletişime geçtiği konuların temelinde Büyük Doğu'nun aksamadan çıkarılması için maddi yardım ve Menderes'in kendisini himaye etme talebi yatar. Bu himayeden kasit sadece maddi yardımlar olmamış ayrıca kendisi hakkında açılmış ve açılacak olan hukuki davalarda da verilecek cezalarda kendisinin arkasında durarak korumasını istemiştir (Beyaz, 2012: 20,21).

Necip Fazıl 1943'te yayımlamaya başladığı Büyük Doğu'nun, 5-6 yıl zarfında tüm yurt sathında büyük etki ortaya çıkardığını ve halk tarafından benimsendiğini görmüştür. Bu durum Necip Fazıl'ın tanınmasında ve bir dava adamı olarak ön plana çıkmasında büyük yere sahip olmuştur. Necip Fazıl, bundan güç alarak Adnan Menderes'e bir mektup yazmış, memleketi olan Kahraman Maraş'tan DP milletvekili olarak seçilerek, bu zamana kadar siyaset yoluyla edindiği birikimleri Türk milletinin hizmetine sunmak istediğini bildirmiştir. Fakat bu istek Menderes

tarafından kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Necip Fazıl daha önce kurmayı düşündüğü Büyük Doğu Cemiyeti ile siyasete girmenin artık zamanı geldiğini görmüş ve Büyük Doğu Cemiyeti'ni parti ismi haline getirmeyi temenni etmiştir. Necip Fazıl, 1949'da memleketi Kahraman Maraş'ı ziyarette ettiği sırada halk kendisine büyük bir teveccüh göstermiş ve artık Büyük Doğu Cemiyeti'nin kurulacağı ortam şartlarının oluştuğunu düşünmüştür (Ak, 2005: 42,43).

Akabinde 28 Haziran 1949'da Büyük Doğu Cemiyeti'ni kurmuştur. Bu cemiyeti ortaya çıkaran düşüncenin ne olduğunu, Büyük Doğu'da 6 Mayıs 1949'da kaleme aldığı yazısında belirtmiştir. Büyük Doğu'nun 14. sayısında Büyük Doğu Cemiyeti'nin amblemi ile 17. sayının kapağında ise Büyük Doğu Beyannamesi'ni yayınlanmıştır. Fakat Büyük Doğu Cemiyeti ancak iki yıl gibi kısa bir süre devam etmiş ve 26 Mayıs 1951'de kapatılmıştır (Büyük Doğu, IV/9, 6 Mayıs 1949, 4; Büyük Doğu, IV/17,1 Temmuz 1949, 1). Necip Fazıl'ın, Büyük Doğu Cemiyeti'ni kurmasında ki amaç dinsel söylemlerinin adresini belli etmek ve bu şekilde teşkilatlanarak, partileşmektir. Nitekim Demokrat Parti iktidar olmuş artık bundan sonra İslamcıların partisi ve adresi Demokrat Parti olmuştur.

Necip Fazıl, siyaset alanında bir türlü umduğu başarıyı yakalayamamıştır. Hem CHP'den hem DP'den milletvekili olmak istemiş fakat kabul görmemiştir. Kendisi de siyasi alanda bir yol alamayacağını anladığı için DP'nin sonraki dönemlerinde milletvekili olmak için herhangi bir başvuru yapmamıştır. Bu nedenle kendisinin en başarılı olduğu alana yönelmiş ve çıkarmış olduğu Büyük Doğu'da hem fikir hem de siyasi yazılara yer vermiştir. Böylece direk olarak yer alamadığı siyaset içinde, dolaylı olarak yer almıştır.

Türkiye, ülkede ilk kez iktidarın değişeceği 1950 seçimlerine hazırlanmıştır. Bu seçim için büyük hazırlıklar yapan Demokrat Parti de Cumhuriyet Dönemi'nin etkilili sloganlarından biri kabul edilen 'Yeter, Söz Milletindir' sloganını ön plana çıkararak seçimlere hazırlanmıştır (Bulut, 2009: 76; Özkan, 2004: 32-33). Aslında DP, halkın 27 yıldır Tek Parti iktidarının politikalarından artık bunaldığını görmüş ve artık halkın dediklerini yapabileceklerini gösteren bu sloganı ön plana çıkarmıştır. Nitekim de kendilerini iktidara taşımada bu sloganın etkisi ve önemi inkâr edilemez bir gerçektir. (Bulut, 76,77) DP, 14 Mayıs 1950 seçimlerini % 53,3 oy oranıyla kazanmıştır. CHP ise oyların % 39,9'unu almıştır. DP TBMM'de 408 CHP ise 69 milletvekili ile temsil edilmiştir (Sezen, 1994, 243). Bundan sonra DP, iktidar tarihleri olan 14 Mayıs 1950'den 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar olan süreçte toplam beş kere hükümet kurmuştur. Bu beş hükümetin de Başbakanlık görevi Adnan Menderes'e tevdi edilmiştir (Bulut, 77). Adnan Menderes ismi DP ile DP ismi Adnan Menderes ile adeta özdeşleşmiştir. Çalışma asıl bundan sonra Necip Fazıl ve Adnan Menderes üzerinden ve bu dönemde vuku bulan gelişmelerin değerlendirilmesi şeklinde incelenecektir.

Burada yeri gelmişken şu konunun altını çizmek gereklidir. Necip Fazıl özellikle DP'nin kuruluş yıllarında ve iktidar olduğu ilk yıllarda DP'ye karşı çok tutarlı bir yol izlemediği görülmektedir. Necip Fazıl bu dönemde özellikle yaşanan

olaylardan etkilendiği ve kişisel ilişkilerinin daha çok belirleyici olduğu görülmektedir. Nitekim Necip Fazıl'ın bu durumu daha sonraları çok çarpmamaktadır. Necip Fazıl sonraki yıllarda da DP'yi ara ara eleştirmesine rağmen bu eleştirilerin partiye değil de partiyi kullanarak yanlış işler yapan kişilere karşı olduğunu söylemek mümkündür.

Necip Fazıl DP'nin kurulmasından muhalefette geçirdiği dört yıl süre zarfında partiye bir sempati beslemekle beraber temkinli bir tutum sergilemiştir. Onun temkinli olan bu tutumu Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 seçimlerini büyük farkla kazandığında da devam etmiştir. Necip Fazıl, DP'nin iktidar olmasını eleştirmiştir. Ona göre sadece 27 yıllık tek parti iktidarı sona ermiş ve CHP iktidardan uzaklaştırılmıştır. Hatta Necip Fazıl, Demokrat Parti'nin danışıklı döğüş yolu sonucunda iktidar olduğunu iddia etmiştir. Çünkü DP'nin bir "Muvazaa Partisi" olduğunu belirtmiş hatta İsmet İnönü ile Celal Bayar'ın anlaştıklarını ve partinin hangi politikaları takip edeceğinin en başından beri belli olduğunu söylemiştir. Necip Fazıl'ın, bu dönem DP'ye karşı olan eleştirel sözlerinde bazen çok ileriye gittiği de söylenebilir. O, DP'nin muvazaa partisi olduğu için DP'ye güvenilemeyeceğini belirtmiş ve "DP bir müşhil rolü oynamıştır. Gıda rolünü oynayamaz. Halk CHP inkıbazını [kabız] söksün diye onu kullandı" demiştir (Aydın, 2014: 274; Büyük Doğu, Cilt I, Sayı 22, 18 Ağustos 1950: 8-9). Bu dönemde Necip Fazıl'ın DP'nin gerçek siyasi kimliğinden endişe duyduğu görülmektedir. Bu durumu kendisi açık bir şekilde de ifade etmiştir.

DP'nin bir muvazaa partisi olduğuna dair söylemler sadece Necip Fazıl'ın tahayyülünde gelişme göstermemiştir. Bu iddialar siyasi çevrelerde de dillendirilmiştir. Zira DP'nin 7 Ocak 1946'da kurulduğu gün bir basın toplantısı yapılmış ve bu toplantıda Bayar'a DP'nin bir muvazaa partisi olduğu ve CHP ile görüşülerek danışıklı dövüş şeklinde kurulduğu hakkındaki iddialar sorulmuştur. Bayar ise bunun böyle olmadığını, muvazaanın hafiflik olduğunu belirterek "ne bunu teklif edecek, ne de bu teklifi kabul edecek kimseler bulunmadığı gibi, memleketin de muvazaalı işlere tahammülü" olmadığını söylemiştir (Dokuyan,161). Necip Fazıl da bunun gibi söylemlerden etkilenmiş ve o nedenle DP'ye temkinli yaklaşmıştır. DP'nin CHP türevinde bir muvazaa partisi olması söylemi o dönemin en büyük İslamcı yayınlarından olan Sebilürreşad'da da dillendirilmiştir. Hatta 1950 seçimlerine doğru gidilirken, CHP ile DP'nin kıyaslamasını yapan bir yazı neşredilmiştir. Bu yazıda DP'nin ilkeler açısından CHP'den çok farklı bir tarafı olmadığı dile getirilerek, halka oylarını 20 Temmuz 1948 tarihinde kurulan Millet Partisi'ne vermeleri istenilmiştir. Gerekçe olarak da MP'nin dini konularda daha hassas olduğu ve inanca karşı da oldukça hürmetkâr bir parti olduğu vurgulanmıştır (Ogan, III/73, Mart 1950: 360-362).

Necip Fazıl bunun yanında 1950 seçimleri öncesinde bir muhalefet Partisi olan DP'yi gelecek vaat eden bir parti olarak görmemiştir. Hatta Adnan Menderes'in Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından Başvekil olarak belirlenene kadar şöhreti olmayan bir isim olduğunu belirtmiştir. Necip Fazıl, Menderes'in

halk nezdinde fazla tanınmadığını tabir yerindeyse onun 'sarı çizmeli Mehmet ağa' hatta bir 'muamma' olduğunu belirtmiştir. Fakat daha sonraları Necip Fazıl'ın Menderes'i bir 'muamma' olmaktan çıkarıp yücelttiği görülmektedir. Menderes için, "evvela o bir Anadolu çocuğudur, Makedonya istikametinden gelme bir devşirme değildir; sonra tam bir aile reisi tipidir; en sonra ise, babadan oğula meşru ölçülerde zengindir" demiştir. (Lostar, 2019: 322; Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri: 507, 508).

DP, iktidara gelmeden birkaç gün öncesinde, Necip Fazıl ve eşi Neslihan Hanım "Abdülhamit'in Ruhundan İstimdat" başlıklı yazıyı Büyük Doğu'da yayınladıkları için haklarında dava açılmış ve yapılan yargılamada Necip Fazıl suçlu bulunarak 8 ay hapse mahkûm edilerek Sultan Ahmet cezaevine konulmuştur (Milliyet, 11 Mayıs 1950). DP, iktidara geldikten hemen sonra cezaevinde yatan hükümlüler için, 14 Mayıs 1950'de genel af kanunu çıkarmıştır (Cumhuriyet, 15 Temmuz 1950). DP'nin genel af kanunu çerçevesinde Sultanahmet cezaevinden ilk tahliye edilen kişi Necip Fazıl Kısakürek olmuştur (Milliyet, 16 Mayıs 1950).

DP, genel af kanunundan sonra seçim çalışmaları sırasında halka söz verdiği gibi Türkçe ezan konusuna eğilmiştir. Bundan dolayı 1932 yılında getirilen Arapça ezanın yasaklanıp Türkçe okutulma kararını iktidara geldikten bir ay sonra 16 Haziran 1950'de kaldırmış ve ezanın tekrar Arapça okutulmasını kararlaştırmıştır (CA, 30.1.0.0.51.306.2, 16.06.1950). Kısakürek, DP'nin bu kararı da eleştirmiş ve DP'nin bu kararı almasının ardında onların İslam dinine karşı olan tutumu değil de halk nezdinde bir sempati elde etmesinin olduğunu söylemiştir. Kısakürek bu konu ile ilgili kaleme aldığı yazısında "...Arapça ezan demek yanlıştır okunmasına müsaade keyfiyetini din adına bir kazanç ve DP'nin dine karşı bir temayülü diye mi tefsir ediyorsunuz. Vah vah böyle tefsir edeceklere..." diyerek DP'nin kendinden önceki iktidarın bu konuda halka ne kadar zulüm ettiğini göstermek istediği için bu kararı aldığını vurgulamıştır (Büyük Doğu, 1/23, 25 Ağustos 1950, 9).

Necip Fazıl, ayrıca DP'nin ezanı, Türkçe yerine tekrar Arapça okunması kanununu çıkarmasının bizzat DP ile ilgili olmadığını belirtmiş ve bu durumun sebebini II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin getirdiği demokrasi anlayışı olarak göstermiştir. Hatta ezanın aslına döndürülmesini, CHP'nin Türkiye'ye artık demokrasiyi getirme girişiminin devamı olduğunu söylemiş ve İnönü'nün demokrasiyi gönül rızasıyla değil cebren kabul ettiğini iddia etmiştir (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri, 498,494). Necip Fazıl, her ne kadar da Menderes'in Türkçe ezan yerine tekrar Arapça ezana okutulmasına karar veren kanunu ilk başta yukarıdaki gibi eleştirse de birkaç yıl sonra, Menderesin Türkçe ezan dayatmasına son verip ezanı aslı olan Arapçaya döndürdüğü için, tahayyülünde geliştirdiği "beklenen kurtarıcı" profiline muvafık bir isim olarak görmüştür (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri: 203, 204).

Necip Fazıl, DP'nin Arapça ezan okunmamasına dair olan yasağın kaldırılmasından 20 gün sonra, 5 Temmuz 1950 Çarşamba günü radyodan dinî

program yayın yasağını da kaldırmalarını eleştirmiştir. Radyoyu bir göbek atma makinası olarak nitelendirmiş ve bu makinanın içinden Kur'an seslerini halka dinletmeyi Kurana saygısızlık etmek olarak görmüştür. Necip Fazıl "Evvelki iktidar Kur'an'a hürmetinden değil, nefretinden onu dinletmiyordu. Şimdikiyse nefreti olmadığını ilan ihtiyacıyla dinletiyor" demiştir (Büyük Doğu, 1/23, 25 Ağustos 1950, 9). Kendisi de İslamcı bir aydın olan Necip Fazıl, radyoda Kuran okutulmasını uygun bulmazken bu durum aynı dönem diğer İslamcı çevrelerde 'hayırlı başarı' olarak görülmüştür. Yine aynı dönem muhafazakâr kişiler tarafından çıkarılan Sebilürreşad dergisi, tek parti döneminde din üzerindeki diğer baskıların da böyle TBMM ve DP hükümeti tarafından kaldırılacağından emin olduklarını belirterek, halkın din alanında yapılan bu yeniliklerin değerini bilmeleri gerektiğini vurgulamışlardır (Nal, 2005: 160).

Aslında, radyoda Kur'an okutulmasına sadece Necip Fazıl değil DP'nin Cumhurbaşkanı Bayar bile karşı çıkmıştır. Bayar, Başbakan Adnan Menderes'in yardımcısı olan Samet Ağaoğlu'nu aramış ve devlet radyosunu camiye çevirmekle itham ederek Ağaoğlu'na kızmıştır. Ağaoğlu, Bayar'a bu karardan kendisinin bile haberi olmadığını belirtmiş ve akabinde ise bu duruma içerlediği için başbakan yardımcılığından istifa ettiğini bildiren yazıyı Menderes'e sunmuştur. Menderes bu istifayı kabul etmemiş ve üstelik kendisi de bizzat Bayar'a giderek yeni kurmuş olduğu I. Menderes hükümetinin istifasını sunmuştur. Menderes, sonra Başbakanlık görevini vekâleten Ağaoğlu'na bırakarak Mersin'e gitmiştir. Bu durumdan endişelenen Bayar, DP'nin kurucularından olan Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ı aracı yaparak Menderes'in tekrar göreve dönmesini sağlamıştır. Radyoda Kuran okutulması sonucunda başlayan bu kriz, DP tarihinde ilk hükümet bunalımı olarak yer almıştır (Bozdağ, 2008: 105-110).

Görüldüğü üzere Necip Fazıl, DP'nin ilk dönemlerinde çıkarmış olduğu Büyük Doğu'da, Demokrat Parti'nin din çerçevesinde attığı politikalarını eleştirmiştir. Bu eleştirme süreci devam ederken 23 Mart 1951 yılında Necip Fazıl'ın gitmiş olduğu bir kumarhaneye baskın yapılmış ve Necip Fazıl'ın kumarhanede çekilen fotoğrafları çeşitli gazetelere çıkmıştır. Necip Fazıl, bunun Demokrat Parti hükümetinin içinden bir grubun tezgâhı ve komplosu olduğunu iddia etmiştir (Büyük Doğu, XI/15, 30 Mayıs 1952, 1; Kısakürek, 2013: 73). Necip Fazıl ayrıyeten kumarhanede çekilen fotoğraflarının belge niteliğinde olduğu gösterilerek, bu somut belgeyle kendisinin halkın nezdindeki İslamcı imajının da yıkılmak istendiğini iddia etmiştir. Buradan hareketle asıl saldırının kendisine değil İslam dinine olduğunu vurgulamıştır (Kısakürek, 2016: 192, 200). Bu haber önce Vatan gazetesinde yayınlandığı için Necip Fazıl daha önceden arasının bozuk olduğu bu gazetenin başyazarı Ahmet Emin Yalman'ı bundan sonra kendisinin ve İslam'ın baş düşmanı olarak nitelendirilmiş ve ardından tüm basına da hitap eden ağır bir yazı kaleme almıştır. Burada, Türkiye'de bulunan bu basının küfür basını olduğunu ve memlekette hala bir Müslüman basını kurulmadığını dile getirerek "Uyanın Müslüman Türkler yetti artık uykumuz" diyerek, halkı kendi safına çekmeye çalışmıştır (Büyük Doğu, 30 Mart 1951: 5).

Necip Fazıl, kendisinin kumarhane baskınında yakalanması durumunu bir komploya kurban gittiği şeklinde ifade etmiştir. Fakat kumarhane baskını olmadan önce Necip Fazıl'la araları pekiyi olmayan Ahmet Emin Yalman, 'Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim' adlı kaleme aldığı ve anılarını anlattığı bu eserde, kumarhane baskını olayını anlatmıştır. Yalman kumarhane baskını öncesinde o akşam Necip Fazıl'la beraber olduklarını belirterek, Necip Fazıl'ın kendisine kumarhaneye gideceğini, kendisinin de ona "Hayır, olmaz sen mukaddes adam rolündesin kumarhanede baskına uğrarsak değirmenimizin suyu derhal kesilir" diye uyardığını söylemiştir. Necip Fazıl 'Hakkın var' dedi. Fakat biraz sonra baktım ki arkamdan kumarhaneye geldi. 'Ne yapayım dayanamadım geldim' diye mırıldandı. Meğer takip ediliyormuş yakalandı, olan oldu." (Yalman, 1970: 244). Yalman'ın anlattıklarına bakılırsa Necip Fazıl'ın kumarhaneye kendi isteği ile gittiği sonucu çıkmaktadır. Fakat burada Yalman'ın anlattıklarına da temkinli yaklaşmak gereklidir. Yalman'ın kumarhane baskınından önce Necip Fazıl'la arası kötüdür. İkisinin bir araya gelmesi mümkün değilken aralarında bu konuşmanın geçmesi inandırıcı değildir. Necip Fazıl, kumarhaneye gelen muhabirlerin Yalman'ın adamı olduğunu düşünmektedir. Hatta kendisinin kumarhanede olduğunu bilen Yalman'ın polislere haber vererek baskını tertiplediğine inanmaktadır.

Necip Fazıl her ne kadar böyle olaylar yaşasa da ve sorumluluğu DP içinden bir grubun kendisine kompo kurduğunu iddia etse de 1951 yılının başında DP'ye karşı yumuşadığı görülmüştür. Peki, Necip Fazıl kurulduğu andan itibaren mesafeli davrandığı DP'nin CHP'nin türevi konumunda bir parti olduğunu iddia ederken, sonrasında Menderes'i desteklemeye nasıl karar vermiştir? Aslında bu sorunun cevabını bizzat Necip Fazıl kendisi cevaplamıştır (Karaca, 2018: 57). Adnan Menderes ile Necip Fazıl arasında samimi ilk yakınlaşmanın ve Necip Fazıl'ın DP'ye karşı olan söylemlerini yumuşatması Menderes'in İzmir'de 1951 yılının şubat ayının ikinci haftasında yapmış olduğu DP İl Kongresi'ndeki konuşmasından sonra olmuştur. Burada Menderes, İslam dinini uzun süreden beri devam eden baskıdan kurtardıklarını, ezanı tekrar Arapça haline dönüştürdüklerini, daha önce mekteplerde kaldırılan din derslerini tekrar getirdiklerini dile getirerek, 'Türkiye bir Müslüman devletidir ve Müslüman kalacaktır. Müslümanlığın bütün icapları yerine getirilecektir' demiştir. Necip Fazıl, Menderes'in bu sözleri karşısında, onun, İzmir'de din konusu hakkında yapmış olduğu konuşma ve burada din hakkında söylediği sözler, sadece bizi mutlu etmekle kalmadı, aynı zamanda da şaşırttı ve hayrete düşürdü. "...böyle bir sözü, hem de bugünkü şartlar içinde söyleyebilecek Başbakanın kölesi olduğumuzu ilan etmekle şeref duyarız... Bu davanın, ister ön, ister arka safında bulunalım, sadece tahakkukuna şahit olmaktan başka gaye beslemeyen biz, sizi, bu harikulade vadin istikbaline doğru hızla yol almaya davet eder; ve safınızı bütün vatan ve bütün tarihin en ön mevki olarak, Allah'ın bugünden işaret ettiğini, vecd ve aşk içinde haykırınız. Allah'ın ve tarihin davetine icabet buyurunuz, muhterem Adnan Menderes!" (Büyük Doğu, 1/48, 16 Şubat 1951: 2-16)

demiştir. Necip Fazıl, Başbakan Menderes'in kongrede yapmış olduğu konuşmadan çok etkilenmiş ve onu CHP tarafından horlanan Müslümanların dini değerlerine sahip çıktığı için, bundan sonra desteklemeye karar vermiştir. En önemlisi de Necip Fazıl, Menderes'i bu milletin makûs tarihinin değiştirecek bir lider olarak görmeye başlamıştır. Necip Fazıl'a göre artık DP, mukaddesatçı ve milliyetçi bir dava partisi hüviyetine bürünmüş ve Menderes'te bu davanın siyasi lideri olmuştur. (Karaca, 2018: 57, 59).

Bunun yanında burada Necip Fazıl'ın sadece Menderes'in 1951'de yaptığı bir konuşma yüzünden DP'ye karşı daha olumlu bir tutum içine girmesi üzerine düşünmek gerekir. O her ne kadar milat olarak bu konuşmayı gösterse de onun burada da konjonktürel davrandığını görmekteyiz. Çünkü o artık DP'nin kalıcı olduğunu ve halk nezdinde büyük bir itibara sahip olduğunu görmüş ve DP'ye yanaşmaya karar vermiştir. Necip Fazıl'ın, asıl bundan sonra DP ve Adnan Menderes'le yakın ilişkiler kurduğu söylenebilir. Çünkü daha önce DP'nin din alanında getirdiği yenilikleri eleştiren Necip Fazıl, Adnan Menderes'in bu konuşmasından sonra âdeta DP'ye karşı yumuşamıştır. Bu yumuşamada Menderes'in İslamiyet'i ve İslami değerlerin ön plan çıkaran konuşma yapmasının etkisi büyük olmuştur.

Bundan sonra Necip Fazıl, DP'yi destekleyen, Menderes'in yapmış olduğu konuşmalarda haklı olduğunu savunan yazılar yazmıştır. DP iktidara geldiği zaman Arapça ezan yasağını kaldırması ve din eğitimi meselesinde attığı adımlar, bazı kesimlerce DP'nin laiklik ilkesinin askıya aldığı şeklinde yorumlanmış ve tepki gösterilmiştir. Bu tepkiler sıcaklığını korurken Kırşehir'de bulunan Atatürk büstünün, 27 Şubat 1951'de tahrip edilmesi, hem basında hem de kamuoyunda Atatürk devrimlerine ve laikliğe olan hassasiyeti daha da arttırmıştır (Cumhuriyet, 28 Şubat 1951; Zafer, 28 Şubat 1951). Menderes, bütün bu olayları provoke eden CHP olarak göstermiş ve 17 Mart 1951'de verdiği bir mülakatta, CHP'nin Atatürk bekkılığı yapıyoruz adı altında halkı kıskırttığını belirtmiş "...Atatürk inkılaplarının tek bekçisi Türk milletidir, şimdiye kadar baskı altında olan dinimizi baskıdan kurtardık. İnkılap softalarının yaygaralarına ehemmiyet vermeyerek Ezan-ı Muhammedi'yeyi Arapçalaştırdık" demiştir. Menderes, Atatürk devrimlerinin hiç kimsenin tekelinde olmadığını ve bu devrimlerin tek bekçisinin Türk Milleti olduğunu belirterek konuşmasını tamamlamıştır (Cumhuriyet, 18 Mart 1951).

Necip Fazıl'ın artık iyice toplumun gerçek sorunları üzerine eğildiği görülmektedir. Menderes'in bu konuşmasını işittikten sonra çok beğenmiş ve Menderes'e hitaben şunları yazmıştır: "Eğer bu iki sözü gerçekten söyledinizse; 1. İnkılap softalarının yaygaralarına rağmen, 2. Türkiye Müslüman bir devlettir ve Müslüman kalacaktır. Tekrar ediyoruz, partinize, siyasi muhitinize, kabinenize, tezatlarımıza ve hatıra gelen ve gelmeyen her şeyinize rağmen, en az ve halis tarafından azat kabul etmez köleliğimizi kabul buyurunuz" (Nal, 2005: 153). Necip Fazıl bu konuşmadan dolayı artık tam manasıyla Menderes'i sevmeye başladığını söylemek mümkündür. Onun, Menderes sevgisini ifade ederken kullanmış

olduğu ifadeler dikkat çekicidir. Necip Fazıl sadece burada değil bundan sonrada çıkarmış olduğu Büyük Doğu'da siyasi yönünü iki şekilde gösterdiği görülmektedir: polemikçi bir kimlik ve dava adamlığı.

Menderes'in dini yönde yaptığı icraatlar ve konuşmalar zaten uzun süredir bazı kesimin tepkisini çekiyordu. Özellikle, onun din konusunda yaptığı bu konuşmalar ise öğrenci kuruluşlarını daha da galeyana getiriyordu. Dönemin en önde gelen İslamcı aydınlarından olan Necip Fazıl'ın da Büyük Doğu'da Menderes'i öven yazılar yazması ve onun yapıp ettiği her şeyi doğru tasvip etmesinin ardından, öğrenci kuruluşları DP aleyhinde 21-22 Mart 1951'de gösteri yürüyüşleri düzenlemişlerdir (Zafer, 23 Mart 1951).

Aslında İstanbul'da başlayan ve öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını sahiplenip onu koruma şeklinde yapmış oldukları bu yürüyüş hareketlerine esas sebep, dönemin en büyük iki İslamcı dergisi olan Büyük Doğu ve Sebülürreşad dergilerinde hem Atatürk hem de laiklik hakkında yapmış oldukları yazılar gösterilmiştir. 21 Mart 1951 yılında Ankara'da bulunan yüz kadar öğrenci Millî Eğitim Bakanı olan Tevfik İleri'ye başvurarak, kendilerinin Başbakan Adnan Menderes'le görüşmek istediklerini bildirmişlerdir. Başbakan, öğrencilerin görüşme talebini kabul etmiş ve öğrenciler Atatürk ilke ve inkılaplarının korunması yönündeki taleplerini ona anlatmışlardır. Menderes, hem kendisinin hem de partisi DP'nin de bu konuda hassas olduklarını dile getirerek, gençlerin siyasete alet edilmemesi gerektiğini ifade ederek, öğrencileri ikna etmiş ve böylece olay çok büyümeden kapatılmıştır (Son Posta, 22 Mart 1951). Bu olaylardan sonra Necip Fazıl suçlu kabul edilmiş, Büyük Doğu'nun 30 Mart 1951'de yayınlanan 54. sayısında din propagandası yaptığı sebebiyle tutuklanmış ve iki hafta kadar bir süre cezaevine konulmuştur. Bu 54. sayı ise hükümet tarafından toplattırılmıştır (Üstün, 2011, 12). Necip Fazıl, Büyük Doğu'da özellikle DP'nin geçmesinden sonra ağırlıklı siyasi içerikli yazıları daha ön plana çıkaran bir politika izlediği görülmüştür. Her ne kadar bu siyasi içerikli yazılarda DP'yi övse ve muhalefet partisi CHP'nin söylemlerini şiddetli bir biçimde eleştirse de çoğu zaman tepki çektiği için Büyük Doğu'nun kapatıldığı ve belki sayılarının toplatıldığı görülmüştür. Şunu da belirtmek gerekir ki Necip Fazıl Büyük Doğu'da her ne kadar çoğunluk siyasi bir politikayı takip etse de edebiyat, tarih ve çeşitli konularda da yazılar kaleme alınmıştır. Büyük Doğu'da övgülerin ve yergilerin de çok olduğu gözden kaçmamaktadır.

Necip Fazıl'ın, çıkardığı Büyük Doğu'nun yayınlandığı süreç içinde sadece Atatürk ilke ve inkılapları eleştirilmemiş, Yahudi karşıtlığı ve Mason hareketini de istikrarlı bir biçimde ele alınarak, bu konuda defalarca yayın yapılmıştır. Büyük Doğu'nun, 1952 yılında günlük gazete olarak yayımlandığı zamanlarda, Beyoğlu'nda bulunan bir mason locasından bazı belgeler elde edilmiş ve yayınlanmıştır. Bu belgelerde Türkiye'nin önde gelen masonları da ifşa edilmiştir (Lostar, 320). Bu isimlerin içerisinde DP'nin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın oğluna da yer vermiştir (Yüksel 2008: 129). Bu durum, DP aleyhinde gelişeceği için

özellikle Menderes’i rahatsız etmiş ve Menderes’in baskısı sonucunda Büyük Doğu’da “Tünele Giriyoruz” başlıklı bir yazı kaleme alınarak yayın hayatına bir süre ara verildiği ilan edilmiştir. Bu hadiseden bir müddet sonra Büyük Doğu tekrar yayın hayatına başlamış ve artık Yahudi karşıtlığı ülke içerisinde değil de ülke sınırlarının dışında ele alınmıştır. Bu gelişmeden sonra Necip Fazıl, yapmış olduğu eleştirileri artık DP’ye muhalif olan kesimlere yöneltmiştir. Büyük Doğu’da, DP’yi sıkıntıya sokacak ve halk nezdinde oy kaybettirecek yazılar pek görülmemiştir (Lostar, 320).

Büyük Doğu’da, tekrar laikliğe aykırı yazı yayımlandığı için 12 Aralık 1952 de kapatılmış ve başyazarı olan Necip Fazıl’a da basın mahkemesi 9 ay 12 gün hapis cezası vermiştir (Cumhuriyet, 13 Aralık 1952; Zafer, 13 Aralık 1952). Necip Fazıl, Menderes’e aldığı hapis cezasının ertelenmesi için birçok mektuplar yazmıştır. Menderes, bu konu üzerine eğilmiş ve Necip Fazıl’ın cezasını erteletmiştir. Bunun üzerine Necip Fazıl, Menderes’e teşekkür eden bir mektup kaleme almıştır (CA, 010-09-175-531-5-11; CA, 010-09-175-531-5-14). Necip Fazıl, Büyük Doğu’da DP ve Menderes’i ön plana çıkaran ve onları savunan yazılar kaleme almış ve Menderes bunlardan dolayı onu maddi olarak desteklemiştir. Fakat Menderes, Necip Fazıl’ın aşırıya kaçtığı durumlarda da onun bazen hapis cezasını ertelemiş bazen de onu hapse göndermekten çekinmediği görülmektedir. Çünkü siyasi bir tutum olarak benimsenen ve o anlayış ekseninde gelişen muhafazakârlık, dini konularda veya din üzerinde ortaya çıkan herhangi bir konunun üzerinde ısrar edilmemesi gereken ilkeler olarak görmez. Dini, genel olarak toplumun birleştirici bir özelliği olarak görür. Bu doğrultuda siyasi olarak yapılan muhafazakârlık ise toplumun dini dengesinin korunmasının yolunun manevi değerlerin yaşatılmasında görür ve o değerlerin ve sembollerin ayakta kalması için çaba sarf edilir (Mert, 2007: 77). DP, din alanında birçok yeniliğe imza atmış, halkta yoğun ilgi görmüş ve dindar kesimin sevgisine mazhar olmasına rağmen din konusunun istismar edilmesine çoğu kez izin vermemiştir. DP, sadece Necip Fazıl’ı değil özellikle taşradan gelen ve din konusundaki çok sert adımlar atmasını isteyen kişilerin isteklerini çoğunlukla dizginlemiş ve onlara fırsat vermemiştir (Cem, 1989: 381).

Bu sırada Necip Fazıl’ın azmettiricisi olduğu iddiaları ile meydana gelen Ahmet Emin Yalman suikastı, 1953 Türkiye’sinin gündemini belirleyen olaylardan birisi olmuştur. Bu olayın Türk siyaseti için bir hayra da sebebiyet verdiği söylenebilir. Çünkü olayın akabinde uzun zamandır iktidar ile muhalefet arasında süren şiddetli ve sözlü sataşmalara bir süre ara verilmiştir. Fakat ülkede irticai eylemlerin başlamasında bu suikastın da etkisi büyük olmuştur. Ahmet Emin Yalman, yazılarında, komünizmin artık camilerde ve hutbelerde yer bulduğuna dair söylemlere yer vermiş, bu söylemler Necip Fazıl tarafından, onun camilere hakaret ettiği şeklinde anlaşılmıştır. Hatta Necip Fazıl, Ahmet Emin’in yazdığı yazıların da dini söylemlere yer vererek kendilerini tahrik ettiğini ve bu durumun canlarını sıktığını ifade etmiştir. Bunlardan dolayı suikastın gerçekleşmesindeki sebepler arasında Necip Fazıl’ın bulunduğu belirtilmiştir. Bu olay şu şekilde de anlatılmaktadır: “Yalman, Menderes aleyhinde yazmaya başlayınca Necip Fazıl’ı

Ankara'ya çağırıldılar, hukuk dışı bir davranışa sokmak istediler. Gözümün önünde Samet Ağaoğlu, ona 170 bin lira verdi. Daha sonra Büyük Doğu'da Ahmet Emin dinsiz imansızdır diye bir kampanya başladı. Yaza yaza Malatya suikastını yarattılar. Ahmet Emin beş kurşun yedi, tesadüfen kurtuldu. Menderes'in haberi vardı.” (Çetinkaya, 2016: 42, 45, 47). Ayrıca Necip Fazıl, suikast ortamına zemin hazırlayarak olayı kışkırtıcı nedenlerle Büyük Doğu'da dolaylı yönden Ahmet Emin Yalman'ın etnik kökeninin Yahudi olduğunu ve onun gizli bir Sebatayist olduğunu ima eden yazılar kaleme almıştır (Büyük Doğu, 42, 5 Ocak 1951: 8-9.).

Bu gibi sebeplerden dolayı Ahmet Emin Yalman'ı silahla vuran kişinin daha önce Necip Fazıl tarafından kurulan Büyük Doğu Cemiyeti üyesi olduğu belirtilmiştir. Bu kişiyi azmettiren ve Ahmet Emin Yalman'ı vurdurtan kişi de Necip Fazıl olarak gösterilmiştir (Yüksel, 129). Necip Fazıl Büyük Doğu'da, Malatya suikastını kimin ne için yapmış olabileceğini şöyle izah etmiştir: “1. Son zamanlarda özellikle Büyük Doğu gazetesinin etkisiyle tirajı tamamen düşen Vatan gazetesinin bizzat kendisine karşı tertibi, 2. Adnan Menderes'i çürütmek için masonların ve kozmopolitanların bir tertibi, 3. Halk Partisi'nin tertibi, 4. Sadece din ve imana karşı güdülen tasallutlardan münfail birkaç Müslümanın kafa kafaya vererek yaptıkları bir kişisel eylem, 5. Gittikçe güçlenen bu dört olasılığın en zayıfı olarak ülkede var olan gizli bir şebeke ve örgütün kutsallar adına tertibi.” (Nal, 2005: 163).

Necip Fazıl, Malatya hadisesinde suçlu görüldüğü için mahkemede savunma yapmış ve bu savunmanın tam metni Büyük Doğu'nun birkaç sayısında yayımlanmıştır. Büyük Doğu'da bu savunmanın tam metninin ne için yayımlandığı ise okuyucuların vuku bulan bu tarihi hadise ile tam temas edebilmeleri ve gerçekleri öğrenebilmeleri için yapıldığı şeklinde ifade edilmiştir (Büyük Doğu, Sayı 1, 23 Nisan 1954: 13). Nihat Erim'e göre Necip Fazıl bu olaydan sonra, İslami hassasiyetleri ön plana çıkararak tekrar İslami ihya etme amacıyla kurmuş olduğu Büyük Doğu'nun ilkelerinden taviz vermiş ve Menderes'in talimatlarıyla hareket etmiştir. Erim, Demokrat Partiyi destekleyenleri 'besleme basın' olarak nitelendirmiş ve hem Necip Fazıl'ın hem de kurmuş olduğu Büyük Doğu'nun besleme basının parçalarından biri haline geldiğini belirtmiştir (Erim, I, 2005, 553). Hatta bu olaydan dolayı da milletvekili Osman Bölükbaşı 1954 yılında TBMM'de Menderes'in yüzüne karşı “Necip Fazıl'ı koruyan ve besleyen adam sensin” demiştir (TBMM Tutanakları, 60. Birleşim, I. Oturum, 7 Mart 1954: 428).

Malatya hadisesi üzerinden gelişen olayların ve özellikle Necip Fazıl'ın Büyük Doğu üzerinden DP'yi desteklemesinin TBMM Tutanak Dergisini de yansıdığı görülmektedir. Mecliste 7 Mayıs 1953'te yapılan oturumda MP milletvekili Abdurrahman Boyacığiller Adnan Menderes'e sözlü bir soru sormuş ve Büyük Doğu'nun ne zaman kapalı olduğu, günlük tirajı ve bu dönemde hükümetten aldığı resmi ilan tutarı hakkında bilgi istemiştir. Bu soruyu DP Devlet Bakanı Fethi Çelikbaş, TBMM'nin 27 Mayıs 1953'te ki oturumunda yanıtlamıştır. Büyük Doğu'nun 16 Mayıs – 19 Eylül 1952 arasında günlük olarak çıkan dört aylık

toplam sayısının 122 olduğunu ve hükümetten bu süre zarfında 47.408 lira ücret ödendiğini söylemiştir. Milletvekili Abdurrahman Boyacığiller bu cevaba istinaden hükümetin Büyük Doğu'yu himaye ederek ekonomik olarak desteklediklerinin, bunun içinde yayınlanan yazıların Malatya da Yalman'a suikast yapılmasına sebep olduğunu dile getirmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX, Celse 22, Birleşim 78, I. Oturum: 114; TBMM Tutanak Dergisi, Dönem IX, Celse 22, Birleşim 88, I. Oturum: 425-426). Ayrıca, MP'nin Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı da TBMM'nin, 24 Haziran 1953 tarihli oturumunda, Menderes hakkında iki tane gensoru vermiştir. Gensorulardan biri, DP'nin iktidara gelmesinin üzerinden üç yıl geçmesine rağmen, demokrasi ve özgürlükler alanında verdiği sözleri tutmadığını, üstelik MP hakkında da dini siyasete alet etmek gibi iddialarda bulunduğunu söylemiştir. Bölükbaşı, Menderes'in, Necip Fazıl'ın çıkarmış olduğu Büyük Doğu'ya yardım eden birisi olarak anayasanın 163. maddesini, çıkarları doğrultusunda kullandığını söylemiştir. Bölükbaşı'nın vermiş olduğu iki önerge de TBMM Genel Kurul'unda yapılan oylamada reddedilmiştir (TBMMTD, Dönem IX, C. 24, B. 96, O. 1: 207-209).

2 Mayıs 1954 milletvekili seçimlerini yine DP büyük bir farkla kazanmış ve hükümeti kurma görevi tekrar Menderes'e tevdi edilmiştir. Necip Fazıl, DP'nin büyük bir farkla kazanmasını DP'nin bir başarısı olarak görmemiş ve halkta hala devam eden tek parti döneminin CHP'sine karşı olan kin ve husumetin devam ettiği sonucuna dayandırmıştır (Büyük Doğu, I/2, 14 Mayıs 1954: 10). Necip Fazıl, Menderes'i her ne kadar desteklese de bu desteğin her zaman koşulsuz olmadığı görülmektedir. Yeri geldiği zaman ve kendince uygun olamayan bir davranış gördüğünde Menderes ve DP'yi eleştirmekten çekinmemiştir.

Necip Fazıl, Büyük Doğu'da yer yer Menderes'in aktif değil pasif siyaset uyguladığından yakınmış ve onu yumuşak başlı ve çekingen olmakla itham etmiştir. Necip Fazıl esas itibarıyla Menderes'ten bir inkılap yapmasını beklemektedir. Zaten bir yazısında Menderes'e yönelmesinin gayesini, onun bir inkılap telkin edebilir gayesinde gördüğü için olduğunu belirtmiştir (Karaca, 2018, 60-61). Kendisinin Demokrat Parti iktidarı ile harp halinde olduğunu belirtmiş ve sırf bu yüzden 1954 seçimlerinde yeni bir parti kurma isteği bile duymuştur. DP oy almak için halkın bütün kesimini kucaklamak zorundayken Necip Fazıl, İslamcı aydın kimliği ile halkın bazı kesimini karşısına almaktan hiç çekinmiyordu. Necip Fazıl, 1954 yılında Menderes'e atamış olduğu Emniyet Genel Müdürü hakkında kovuşturma yapması ile ilgili gerekli yerlere talimat vermesini istemiş fakat bunu Menderes göz ardı etmiştir (Yılmaz, 2017: 1111,1112). Görüldüğü gibi Menderes'te her konuda Necip Fazıl'ın dediklerini yapmamış ve göz ardı etmiştir. 1954 yılında Necip Fazıl'ın parti kurmak istemesi gibi nedenlerin kaynağını bu gibi sebeplerde aramak gereklidir. Çünkü Necip Fazıl, bazı durumlarda Menderes'i hatalı görmekte ve kendince uyararak istemektedir. Menderes'in bu uyarıları dikkate almaması Necip Fazıl'ı fazlasıyla müteessir etmiştir. Menderes'in Necip Fazıl'ın her isteğini yapmaması, birçok konuda görüş farklılığı olması gayet izah edilebilir ve anlaşılabilir bir durumdur.

Şurası da bir gerçektir ki Necip Fazıl o dönemin en büyük tirajına sahip yayından biri olan Büyük Doğu'yu çıkararak bir kişidir. Aynı zamanda her ne kadar zaman zaman DP ile görüş ayrılıkları yaşasa da çoğunluk onlarla benzer görüşler etrafında birleşiyordu. Bu nedenle Necip Fazıl hem İslamcı aydın kimliğinden hem de çıkardığı Büyük Doğu'nun tirajının yüksek olmasından dolayı siyaset tarafından göz ardı edilemeyecek bir kişidir. Nitekim göz ardı edilmemiştir de. Ortak hedefler, mukaddesat temalı fikirler hem DP'yi hem de Necip Fazıl'ı birbirine daha da yakınlaştırmıştır. Necip Fazıl'ın görüşlerini geniş kitlelere ulaştırdığı Büyük Doğu'nun tirajı kesin olarak bilinmemekle birlikte, onun Adnan Menderes'e yazdığı mektuplardan, günlük gazete olarak çıktığı 1956 senesinde yaklaşık 20 bin civarında basıldığı anlaşılmaktadır. Aynı dönemde, DP'nin yayın organı Zafer gazetesinin tirajı 40 bin ve DP'yi destekleyen diğer gazete olan Havadis'in ise tirajı 30 bin olmuştur. Necip Fazıl, Büyük Doğu'nun bu tirajına ve ortaya çıkardığı etkiye dayanarak, Menderese mektup yazmış ve onu desteklediği için ödenek talep etmiştir. Fakat Necip Fazıl başta maddi destek beklentisine dayalı olarak Menderes'e yakınlaşsa da aslında bu yakınlaşmasının özünde her ikisinde de var olan tek parti yani CHP karşıtlığı yatmaktadır. Bunun yanında Necip Fazıl DP 1946'da kurulduğu anda CHP ile "aynı kök ve ana gövdeye bağlı bir muvazaa partisi" olarak tanımlamış fakat sonraları ise Menderes'i adeta bir kurtarıcı gibi görmüştür. Hatta kurucusu olduğu Büyük Doğu'yu Menderes'in emrine sermesinde, "Halk Partisi rejimini yekın hlinde ele almak ve temelinden devirmek" amacı taşımaktadır. Hatta Necip Fazıl, Büyük Doğu'yu, "dünyaya İslam gözlüğünden bakan ve davasına Menderes'i kazanmak isteyen gazete" olarak tanımlarken aynı zamanda da, "Türkiye'nin muhtaç bulunduğu ruh imarını gerçekleştirecek yegânegücün" Büyük Doğu olacağını vurgulamıştır (Lostar, 315).

1.3. Demokrat Parti İktidarının Son Dönemlerinde Necip Fazıl Kısakürek

Necip Fazıl DP'nin, iktidar olduğu 1950 yılından beri geçen 8 yıllık sürede, ne DP'nin ne de Menderes'in, bir türlü Türkiye'nin geleceğini belirleyecek olan köklü değişiklikler yapmadığını ve toplumun gözünü boyamak, oy almak için geçici icraatlar yaptığı durumundan defalarca yakınmış ve bu şikâyetlerini hep dile getirmiştir. Necip Fazıl, 1958 yılında, Büyük Doğu'da Menderes'e hitaben "Ya Ol, Ya Öl" başlıklı bir yazı kaleme almış ve Menderes'in ya "öldürmesini" ya da "öldürülmeyi beklemesi" gerekeceğini ifade etmiştir (Şehsuvaroğlu, 2012: 37; Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri: 353). Necip Fazıl'ın bu tür bir yaklaşımı daha önce görülmemiştir. Durumun vahametini ve artık bıçağın kemiğe dayandığını göstermek için "Ya Ol, Ya Öl" başlığını bilinçli bir şekilde koyduğu söylenebilir. Çünkü bundan maksadı Menderes'e artık göremediklerini göstermek, duyamadıklarını duyurmak istemiştir. Ayrıca Necip Fazıl bu sözünü Menderes'e yaklaşmakta olan tehlikeyi de işaret etmiştir. Ol derken ortaya çıkan huzursuzluk seslerini bastırarak idareyi ele almasını, öl derken ise sesi çok güçlü çıkan muhalefetin sesini bastırmasını kastetmiştir.

Necip Fazıl'ı baştan itibaren Menderes'le yakınlaştıran bir diğer konu, Menderes'in hem Necip Fazıl'ı hem de Büyük Doğu'ya maddi olarak yaptığı desteklerdir. Necip Fazıl, kaleme aldığı yazılarda Menderes'i ve icraatlarını övmesine karşın, bütün bunların karşılığını bazen almakta bazen de alamamaktadır. 1958 yılında Menderes'ten Büyük Doğu'da DP icraatlarını övmek için reklam parası istemiş ve ayrıca diğer ihtiyaçlar için de 10 bin lira talebinde bulunmuştur. Menderes'in kendisine yapacağı yardımlarla diğer muhalefet basınına karşı, kendi dergisinin güçlü bir ses olacağını belirtmiş: "... bütün muhalefet matbuatını saf fikirle çürütücü, muazzam bir içtimai ve ebedi, ideoloji bina edici ve yüreklere nüfuz edici bir mecmua kuracağıma emin olunabilir. Bu da olmazsa tam altı aydır bir tek yardım görmeyen beni vazife günüme kadar her ay muayyen ve mukarrer bir mikyasa altında kurmaktan ve gözyaşları içinde yalnız ibadet ve mücerret eserler kaleme almaya terk etmekten başka iş kalmaz" demiştir (Yılmaz, 1111). Benzer bir mektubu da 1959 yılında kaleme almıştır. Bu mektupta, bu yaptığı işi yapanlara dünyanın diğer yerlerinde bulunan hükümetler ve rejimlerin servetlerini verdiğini belirtmiş ve Büyük Doğu'da yayınladığı DP reklamları için İş Bankası'nın bu parayı vereceğini söylemiştir. Necip Fazıl, bütün istediğinin birkaç bin zamlarla birlikte kendisine 20 bin lira temin edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (CA, 198-615- 10, 1960: 1).

Necip Fazıl, 5 Nisan 1958'de Menderes'e bir mektup yazmış ve yazmış olduğu bu mektupta Menderes'ten şu istediklerini yapmasını rica etmiştir: 1) Büyük Doğu'yu günlük gazete olarak çıkarmak... 2) Büyük Doğu eğer günlük gazete olarak çıkmazsa haftalık mecmua halinde çıkarmak ve bununla birlikte Büyük Doğu adıyla bir yayınevi kurmak... 3) DP'yi destekleyen Zafer ve Havadis Gazetelerinin birinde ya da her ikisinde de zâhir veya bâtin olarak rol oynamak... 4) Adlî durumun hakkında hüküm verilene kadar, geçimimi sizin sağlamanız. Bu benim için çok önemlidir. Zira 2,5 aydır bu konuda hiçbir alaka görmedim... 5) Bütün bu yazdıklarım hiçbirine layık görülüyorsam bunu da bilmek... (Beyaz, 2012: 21-23). Fakat Necip Fazıl'ın Zafer ve Havadis gazetelerinde yazmasına izin verilmediği görülmektedir. Büyük Doğu yayınevi kurması hayali ise o dönem gerçekleşmemiş ancak 1973'te bu isimle bir yayınevi kurabilmiştir. Bu yayınevi günümüzde de devam etmektedir.

Bütün bunlardan sonra Menderes'i, bir kez daha Necip Fazıl'ın gözünde yüceleştiren bir olay vuku bulmuştur. Menderes, 17 Şubat 1959'da 1955 yılından beri bir türlü çözüme kavuşturulamayan Kıbrıs davasını İngiltere ve Yunanistan'la görüşmek için Londra'ya gitmiştir. Giderken çok sis olduğu için Türk Hava Yollarına ait olan "Sev" isimli uçak Londra yakınlarında ağaçlık bir alan üzerine düşmüştür. Uçakta bulunan birçok kişi hayatını kaybetmesine rağmen Menderes ve birkaç kişi sağ kurtulmuş hatta kazayı çok hafif yaralanmalarla atlattır (Demir 2011: 107; Gevgilili 1987: 186). Necip Fazıl, uçak kazasından Menderes'in sağ çıkmasıyla ilgili Büyük Doğu'da bu konuda bir yazı kaleme almış ve Menderes'in ilahi bir koruma altında olduğunu dile getirmiştir. Necip Fazıl, yayımlanan bu yazının altına da dua eden iki yaşlı adam fotoğrafı koyarak halkın Menderes'e dua

ettiğini ve bu sayede kurtulduğunu vurgulamaya çalışmıştır (Büyük Doğu, 6 Mart 1959: 1). Necip Fazıl, 1959 yılında vuku bulan uçak kazasından sonra, Menderes'i Allah'ın hediye ettiğini söylemiştir. Hatta Necip Fazıl, bu konuda o kadar ileriye gitmiştir ki Menderes'i Tanzimat'tan 1959 yılına kadar olan 120 sene zarfında gelip geçen hem Osmanlı padişah, paşaları ile hem de Cumhuriyet dönemi devlet başkanlarıyla kıyaslamıştır. Menderes'i, bunların içinde Müslüman Türk'ü bu yanlış gidişattan kurtarabilecek "istidada, kültüre, zekaya ve inceliğe sahip tek kişi" olduğunu söylemiştir (Büyük Doğu, XXV, 21 Ağustos 1959: 1).

Necip Fazıl'ın buraya kadar çoğunluk Menderes'i övdüğünü söylemek mümkündür. Fakat onun, asla saplantılı bir taraftar olmadığı gerçeğini de belirtmek gerekir. Her ne kadar çoğunluk Menderes'i övse de yeri geldiğinde eleştirmesini de bilmiştir. Miyasoğlu, Necip Fazıl'ın bu yönünü ifade etmek için, onun hiçbir dönemde, koyu bir muhalif olmadığını belirterek, onun Menderes ve DP'nin yaptığı bazı işleri övmesi, DP ve Menderes'i her konuda benimsediği anlamına gelmeyeceğini şeklinde anlaşılması gerektiğinin altını çizmiştir (Miyasoğlu, 1985: 122). Karaca da Necip Fazıl'ın kendisini ve çıkarmış olduğu yayınları, bir parti yayın organı veya DP, Menderes övücülüğü seviyesine hiç düşürmediğini belirtmiştir. Bu nedenle Büyük Doğu'yu, DP'nin sözcüsü konumunda bir yayın olmaktan ziyade ideolojik bir yayın olarak değerlendirmiştir. Bu dönemde bile Büyük Doğu'nun, sık sık kapatılmasını ve bazı sayılarının toplatılarak, Necip Fazıl hakkında da çeşitli mahkeme süreçleri devam ettirildiğini söylemiştir (Karaca, 2018: 62). Bütün bunlardan yola çıkarak Necip Fazıl'ın, başlı başına fanatik bir taraftar değil inandığı ideolojiyi sonuna kadar savunan bir kişi olduğu söylenebilir.

1959 yıllarının sonuna doğru hem Menderes'i hem de Necip Fazıl'ı zora sokacak bir durum yaşanmıştır. CHP Milletvekili Şahap Kitapçı, TBMM'nin 30 Kasım 1959'da yapılan oturumunda, Büyük Doğu dergisinin sahibi olan Necip Fazıl Kısakürek'e hükümetin para yardımı yapıp yapmadığı hakkında soru önergesi sormuştur. Fakat bu ancak TBMM'nin 20 Ocak 1960'da yapılan tarihli oturumunda, yazılı cevap şeklinde Devlet Bakanı İzzet Akçal tarafından yanıtlanmıştır. Bu cevapta Necip Fazıl Kısakürek'e, ne özel veya tüzel genel müdürlükler ne de bankalar veya işletmeler tarafından herhangi bir para verilmediğini söylemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre XI, Celse 10, İnkıtat 8, İçtima 1: 219-220; TBMM Zabıt Ceridesi, Devre XI, Celse 11, İnkıtat 26, İçtima 1: 269). Necip Fazıl, DP hükümetinden yardım aldığına dair iddiaları 1959'da yalanlamış ve bu konuda "Allah üzerine kasem ederek [ant] söylüyoruz, devlet bütçesine bağlı olmayan birkaç müesseseden ve şimdye kadar ilanlarını gördüğünüz basit reklam ve abone bedelleri müstesna kimseden ve hükümetten bir metelik bile alınmamıştır" demesine karşın, yardım aldığını kendisi ifade etmiştir (Büyük Doğu, XII. 22 Mayıs 1959: 9).

Necip Fazıl, her ne kadar Menderes'i övse de Menderes'in kendisine karşı yapılan komploları görmediği için kendisi bunu sesli olarak ona söyleme

mecburiyeti hissetmiştir. 1959 yılında Menderes’e “Tıkın içeriye tüm hak ve hakikat düşmanlarını! Bunu yapmazsan düşmanların mekanı keşhane ve bizimki senin manevi hayalinde beraberimizde olarak hapishane olacaktır” demiştir (Kısakürek, 1995: 82). Muhtemel ki Necip Fazıl, Menderes’e karşı yapılması planlanan büyük bir hareketin ayak seslerinin başlangıcını duymuştur. O yüzden onda Menderes’i uyarmak ihtiyacı hâsıl olmuştur. Necip Fazıl Menderes’in sonunu hazırlayacak ve onu felakete götürecek olan olayların 1960 yılının kışında başladığını ve bu olayların ilkbahar ayında hız kazandığını söylemiştir. Necip Fazıl, bu ayları Mart, Nisan, Mayıs olarak belirtmiş ve bu üç ayın Menderes’in siyasi hayatında çok sancılı geçen bir dönem olduğuna değinmiştir (Kısakürek, 2016: 399,400).

27 Mayıs 1960 askeri darbesini tetikleyen ve daha sonra da darbeyi yapanlar tarafından müdahalenin meşrulaştırılmasında kullanılan en önemli olay, hiç kuşkusuz Tahkikat Komisyonu’nun kurulması olmuştur. Bazı Demokrat Parti milletvekilleri, CHP’nin faaliyetlerini araştırmak üzere mecliste bir tahkikat komisyonu açılmasına dair bir önerge vermişlerdir. Bu önerge TBMM’de 18 Nisan 1960 yılında yapılan oturumda tartışılmış ve kabul edilmiştir. Tahkikat Komisyonu kurulmuş ve Meclis tahkikat komisyonları üyelerine çok geniş yetkiler veren ve “Salahiyetler Kanunu” adıyla da bilinen bir kanunu kabul etmiştir. Tahkikat Komisyonu ve Salahiyetler Kanunu, var olan DP-CHP çekişmelerini daha da sertleştirmiştir. İsmet İnönü tarihe geçen “Biz demokratik rejim dedik. Demokratik rejim kurulmuştur. Şu demokratik rejimi, istikametinden ayrıлып, baskı rejimi haline getirmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam edersiniz, ben de sizi kurtaramam. Şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır” dediği o meşhur sözü, mecliste tahkikat komisyonu görüşüldüğü sırada söylemiştir (Arslan 2009: 25). Olaylar sadece bununla kalmamış ve 28 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesinde başlayan öğrenci hareketleri Ankara’ya da sıçramıştır. Bu öğrenci olayları 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin fitilini de ateşlemiştir. Bütün bu sıcak gelişmeler içerisinde TBMM, 11. Dönemin son toplantısı 25 Mayıs 1960 günü yapmıştır (Arslan: 30-32). 24 Mayıs 1960 yılında Menderes’i, yirmi kadar General ziyarete gelmiş ve kendisine “Askerden endişeniz olmasın. Bu kadar hizmetiniz var beraberiz hükümetin emrindeyiz” demişlerdir (Şen: 2012, 223; Akın, 40,41).

Fakat gelişmelere bakıldığı zaman böyle olmamış ve DP hükümetine karşı Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 27 Mayıs 1960 askeri darbesi gerçekleştirilmiş ve ülke yönetimine el konulmuştur. Darbe sonrasında yapılan ilk yargılamalar 14 ekimde başlamış ve bütün yargılamalar 287 oturum halinde dokuz ay yirmi yedi gün sürmüştür. Yassıada kurulan Yüksek Adalet Divanı 592 kişiyi on sekiz davadan yargılamıştır. 15 Eylül 1961’de DP’nin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes’in de aralarında bulunduğu toplam 15 kişi anayasayı ihlâl etme, muhalefete baskı yapma, muhalif basını susturup yandaş basını destekleme, 6-7 Eylül olaylarının müsebbibi olma vb. gibi suçlamalarla idam edilmesine karar verilmiştir. Bu 15 kişiden sadece Menderes, Zorlu ve Polatkan’ın

idam cezaları onaylanmıştır. Zorlu ile Polatkan'ın idam edilmeleri hemen infaz edilmesine rağmen Menderes'in idam cezası hasta olduğu için ertelenmiştir. Menderes, 17 Eylül 1961'de idam edilerek, İmralı adasına defnedilmiştir (Arcayürek, 1984: 222; Bozdağ, 2004: 245-250).

Adnan Menderes'in Yassıada da yargılandığı davalardan birisi de Divanın 960/21 numarasında kayıtlı bulunan örtülü ödenek davasıydı (Aydemir, 1999: 494-495). Menderes 4.877.780 lirayı zimmetine geçirmekten önce 10 ay sonra ise 11 yıl 8 ay ağır cezaya çarptırılmış ve bu parayı ödemesi kararlaştırılmıştır. Bu duruma istinaden de Menderes'in süresiz olarak devlet memuriyetinden çıkarılmasına karar verilmiştir (Aydemir: 495). Necip Fazıl Adnan Menderes'i kendisinin çıkarmış olduğu Büyük Doğu mecmuasının maddi yardımcısı, Türkiye Cumhuriyetinin ise Tek Parti CHP'sinden kurtaran manevi biri olarak görmüştür. Adnan Menderes ise resmen olmasa da Büyük Doğu mecmuasını DP'nin söylemlerini yayan bir yayın organı olarak görmüş ve kendisini iktidarda tutan en büyük dayanaklardan birisi olarak addetmiştir. Karşılıklı çıkar ilişkilerine dayanan bu süreç Yassıada Mahkemesi'nde düzenlenen Örtülü Ödenek Davası ile son bulmuştur (Naskali: 2005).

1951 yılı sonlarından 27 Mayıs Askeri darbesine kadar olan süreçte örtülü ödenekten Menderes tarafından Necip Fazıl'a 9 yıl boyunca nakdi yardımlar yapılmıştır. Necip Fazıl'ın Menderes'e yazdığı mektuplar ve ödeme makbuzu bu durumu soyut olarak desteklese bile, bu Necip Fazıl'ın bizzat kendisi tarafından dile getirilmiştir. Nitekim Necip Fazıl, Başvekâlete bağlı olan örtülü ödenekten kendisine boş yere veya meddahlık yapmak için değil de dini değerlerin yayılması için para aldığını belirtmiştir. Aklını ve ruhunu Batıya değil Doğuda ve İslam'da tutmanın daha doğru olacağına inandığını, Başvekil Adnan Menderes'in de bu fikirleri benimsediğini ve özellikle bir dava şuuru içerisinde bu yolda çalıştığı için Adnan Menderes özelinde DP'yi desteklediğini söylemiştir (Kısakürek, 2016, 231, 464,465). Necip Fazıl'a, örtülü ödenekten toplamda ödenen paranın 147.500 lira olduğu tespit edilmiştir (Ak: 80,113-114, 120-123).

Necip Fazıl'a da suç isnat edilen örtülü ödenek davası yargılamalarında ilginç bir gelişme de yaşanmıştır. Necip Fazıl, örtülü ödenek davasında sanık olarak değil de tanık olarak dinlendiğini beyan etmiş üstelik bu duruma kendisinin de şaşırdığını belirtmiştir. Fakat şunu da eklemiş ve tanık koltuğuna oturtmalarına rağmen hâkimin sanki kendisine sanık gibi suçlayıcı sorular yönelttiğine de ifade etmiştir. Necip Fazıl, yöneltilen bütün soruları cevaplamış ve o dönem kendisince doğru bildiği şeyleri yaptığını söylemiştir. Sorulan sorular karşısında Menderes'i suçlamadığı için ifadesi alındıktan sonra, Menderes'le göz göze gelmiş ve Menderes'in kendisine gülümseyerek, müteşekkir gözlerle baktığını söylemiştir (Kısakürek, 2012: 287-290).

Örtülü Ödenek Davasından Necip Fazıl suçlu görülmüş, hapse mahkûm edilerek Aralık 1961'de cezaevine konulmuştur. Necip Fazıl, tahliye edildikten sonra da davasına devam edeceğini ve hak bildiği yoldan ayrılmayacağını şöyle

ifade etmiştir: “...sesim eskisinden daha canlı, daha güçlü, daha hamleli, daha gür çıkacaktır. Arkamı anayasa hisarına verip, ilahi lütufla ayakta kalacak ve davayı ayakta tutacağım.” (Kısakürek, 1995, 80,81).

Necip Fazıl, hapisten çıktıktan sonra, 1960 askeri darbesi ile kapatılan Büyük Doğu’yu 1964 yılında yeniden çıkarmaya başlamıştır. 1964 yılının ilk sayısında, Menderes’in idam edilmesine çok üzüldüğünü belirtmiş ve ne kadar üzüldüğüne “O Zeybek” adlı şiir ile ifade etmiştir:

Zeybeğimi, birkaç kızan, vurdular;

Çukurda üstüne taş doldurdular.

Bir de, ya kalkarsa diye kurdular...

Zeybeğim, zeybeğim, ne oldu sana?

Allah deyip, şöyle bir doğrulsana!

Hatta Necip Fazıl ‘O Zeybek’ adlı şiiri yazdığından dolayı bir sürede adli takibe uğradığını da söylemiştir (Yılmaz: 1112).

Değerlendirme ve Sonuç

Ahmet Mumcu, ‘Türk Devrimi’nin Temelleri ve Gelişimi’ adlı eserinde DP’nin yoğun bir şekilde halkta ilgi görüp oy almasının dışında, DP’ye destek veren üç büyük sosyal grubun olduğunu belirtmiştir. Birisi Cumhuriyet’in esası olan demokrasiye gerçekten inanmış olan sivil ya da asker aydın kesimidir. Diğeri ise taşrada yaşayan nüfusu kontrol altında tutan toprak sahipleri olmuştur. Üçüncüsü ise Atatürk’ün ilke ve inkılaplarına karşı olan bilhassa bunların içinde altı ilkedeki birisi olan laikliğe karşı olup bu konuda sesini çıkaramayarak, yıllarca sessizce bir kenarda bekleyen muhalif kişilerdir (Mumcu 1982:181,182). Mumcu’nun bu tasnifinden yola çıkarak Necip Fazıl’ın Atatürk İlke ve İnkılaplarına karşı olan laikliği benimsemeyen kesimden olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim Necip Fazıl da böyle biri olduğunu gerek konuşmalarında gerekse de çıkarmış olduğu Büyük Doğu’da yayımlanan yazılarında göstermiştir. Necip Fazıl’ın laiklik karşısında bu sert tutumu onda CHP karşıtlığı olarak aksetmiştir. Zaten bu karşıtlık onun DP’yi desteklemesinde birinci etken olmuştur.

Necip Fazıl, Menderes’i hem kendinin hem de kendine inarak oy verenlerin beklediği gibi hareket etmediğini ve tarihe gömmesi gereken CHP’yi tarihe gömmeyip hatta karşısında muhalefet diye meşrulaştırdığı durumunu defalarca eleştirmiştir (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri, 494). Hatta Necip Fazıl, Menderes’in CHP statükosuna boyun eğdiği için sonunda bir ihtilalle hükümetten indirildiğini söylemiştir. Bunu

Halk Partisi ise, her haliyle, zulüm, tasallut, tagallüp ve nefis saltanatının ‘Egemenlik Ulusundur!’ yaftası altında, dile getirilmemiş tezini heykelleştirdi... Demokrat Parti de, pasif halk ihtilâlini gayesine

ulaştıramadı, orta yeri tuttu ve bu yüzden asıl Halk Partisine ait günahın tokadını kendisi yedi. Gerçekleştiremediği pasif halk ihtilâline ve sağlaştıramadığı varlık hikmetine karşılık, kendisi kadar ucuz bir hareket kurban gitti. Zira ona ya 'hep' ya 'hiç' olmanın yolu gösterilmişti; 'hep'e gidilemeyince 'hiç'e yuvarlanmak mukadderdi

sözlerinde görmek mümkündür. Necip Fazıl'ın DP'yi eleştirmelerinde yer yer çok keskin söylemler geliştirdiği de görülmüştür. Hatta Demokrat Parti hükümeti için "yoğurttan hükümet" tabirini kullanmış her ne kadar iktidarda Menderes olsa da Türkiye'de onun değil hala İnönü'nün etkisinin devam ettiğini iddia etmiştir. DP'nin kadrosunu iyi belirleyemediğini, DP'nin hükümet olmadan önce belirlediği davaları ile çeliştiğini, halkta DP kazandı diye herhangi bir saadet oluşturamadığını söylemiştir. Hatta ezanın aslına dönmesinin bile DP'nin işi olmadığını, DP'nin ve Menderes'in ülkeye olması gereken tarihi bir ruh getiremediğini ve Menderes'in dost ile düşmanı iyi tespit edemediğini iddia etmiştir. Necip Fazıl Menderes'in yaptığı hataları: Tanzimat döneminden itibaren yapılagelen inkılaplara dur dememesi, yaptığı yanlış işler yüzüne hesap sorulması gereken kişilere hesap sormayıp aksine onları affetmesi, devletin ve halkın ruhuna hâkim olacak gelişmelere imza atmaması, kendi kadrosunu oluşturamaması, milliyetçi-mukaddesatçı değerleri benimseyen gençliği birleştirip bir hedefe yönelmemesi olarak göstermiştir (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri: 508-511).

Necip Fazıl'ın DP'nin kuruluşunda, muhalefet dönemimde hatta ilk iktidar yıllarında etkili bir biçimde desteklememiş ve mesafeli bir duruş sergilemiştir. O, ilk başlarda Adnan Menderes'e karşı da muhalif bir duruş sergilemesine rağmen sonrasında ve özellikle de Menderes'in idam edilmesinden sonra yazdığı eserlerinde Menderes'in diğer siyasilerden farklı bir kişiliğe sahip olduğunu söylemiştir. Onu mizaç olarak gayet yumuşak biriydi diye tanımlarken, makam ve mevkidenden uzak bir Anadolu çocuğu olduğunu da söylemiştir. Fakat Necip Fazıl Menderes'in devlet yönetiminde iyi adam seçemediğini ve devlette kendi kadrosunu kuramadığını da onun eksik bir tarafı olarak belirtmiştir (Kısakürek, 2015, 305). Aslında Necip Fazıl'ın Menderes'e karşı olan en büyük sitemi de onun devlette kadrolaşamadığı ve iyi adam seçemediği meselesidir. Necip Fazıl, kendince Menderes'in göremediklerini ve ona karşı kurulan komploları haber vermiş fakat Menderes bunları hep göz ardı etmiştir.

Necip Fazıl, Demokrat Parti iktidarını üçe ayırmış "1954 seçimlerine kadar dört sene, "Hedefsiz Gayret Devresi". İkinci devre, 1957 seçimlerine kadar, "Boşuna Zahmet Devresi". Üçüncü Devre, 1960 baskınına kadar üç sene, "Boyuna Gaflet Devresi" olarak tanımlamıştır." (Kısakürek, 2016, 181). Bu değerlendirmenin sebebi, Menderes'in İslamcı kesimlerle olan ilişkileri ve bu ilişkilerde takındığı tavra göre olmuştur (Eroğul, 1990: 87). DP'nin "hedefsiz gayret devresi", olan birinci dönem, ilk iktidar olduğu 1950-54 yılları arasındadır. Necip Fazıl'a göre DP bu dönemde CHP ideolojisinin dışına çıkmadan kendince bir

takım icraatlar yapmıştır. Hükümetin bütüncül bir hedefi olmadığı için de birbiri ile çelişen pek çok icraata imza atmıştır. DP, kendi inkılâp prensiplerini belirleyememiş ve sırtını dayayacağı bir temel fikirden yoksun olmuştur. DP'nin “Boşuna zahmet devresi” olan ikinci dönemi 1954-57 yılları arasındadır. DP, bu dönemde de sırtını dayayacağı “temel fikir” arayışını bırakmış ve farklı eğilimlerdeki kişilerden de oy almak için onlara yönelik çeşitli işlere imza atmıştır. Necip Fazıl, “Demokrat Partinin hayat sebebi Halk Partisine duyulan millîkin ve nefret olmuşsa, ölüm sebebi de bu kin ve nefretin fikirleştirilememesi, hedeflendirilememesi ve bu kin ve nefretten yeni bir ruh yapısına yol açılmaması, topyekûnbir aksiyona girişilememesi olmuştur.” demiştir. DP'nin üçüncü ve son dönemi “Boyuna gaflet devresi” 1957'den 1960 askeri darbesine kadar olan süreçtir. Necip Fazıl artık Menderes'in, ortaya çıkan gelişmeleri okuyamadığını ve “tam bir vurdum duymaz”lık tavrı içerisinde hareket ettiğini söylemiştir. Necip Fazıl, DP'nin “ruh yoksunu, maddiyatçı kimliği”nin artık ortaya çıktığını belirterek, halkın Menderes'e oy verirken onda görmek istediği ruhu ortaya koyamadığını söylemiştir. Hatta Menderes'in CHP'ye karşı devamlı taviz veren bir tutumu benimsemesinin onun sonunu getirdiğini iddia etmiştir (Necip Fazıl Kitabı Sempozyum Tebliğleri: 352).

Necip Fazıl'ın Menderes'le olan ilişkilerinde ifrat ve tefrite kaçtığı görülmekte ve bu onu inişli ve çıkışlı bir insan yapmaktadır. Necip Fazıl, bu özeliğinden dolayı Menderes'in kendi söylediklerine uymasını beklediği ve uymadığı zaman onu eleştirdiği görülmüştür. Fakat Necip Fazıl her ne kadar da Menderes'i eleştirse de onun gözünde Adnan Menderes hep büyük bir devlet adamı olmuştur. Onun gözünde Menderes'in hep yüksek bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu durumu Necip Fazıl'ın, Menderes'e yazdığı mektuplarda, onun şahsından ve devlet adamlarında olması gereken özellikleri, Menderes'i en ön plana çıkararak anlatmasında da görmekteyiz. Necip Fazıl, öncelikle devlet adamının zeki ve ruh sahibi birisi olmasını ilk sıraya koymuştur. Ondan sonra ise devlet adamlarının karşılaştıkları herhangi bir problemlerde onu çözebilecek bilgi ve beceriye sahip olmasını gerekli görmüştür. Necip Fazıl, ayrıca devlet adamının evlenmesini ve tam bir aile reisi de olabilmesi için baba sıfatı taşımalarının gerekliliğini görmüştür (Şen, 2007: 113). Necip Fazıl, geleneksel Türk devleti yönetim yapılarını esas alarak, bir devlet yapısı ortaya koymuş ve bu devlete de “Baş Yücelik” adını vermiştir. Başyüceliğ'i ise kendi içerisinde altı kısma ayırmıştır: Yüceler Kurultayı, Baş Yüce, Baş Yücelik hükümeti, Yüce Din Dairesi, Halk Divanı, Baş Yücelik Akademiyası. Baş Yüce devlet reisidir. Bu herhangi bir devlet reisi gibi olmamalı ve devleti yönetirken nefsi ve hırslarına engel olmalıdır (Kısakürek, 2002, 285-310). Necip Fazıl gerek Büyük Doğuda gerekse de konuşmalarında Menderes'i Baş Yüce olarak onun kurduğu hükümeti ise Baş Yücelik Hükümeti olarak görmüştür. Menderes'i düşünsel olarak savunmasının ardında yatan gerekçelerden biriside bu durum olduğunu söylemek mümkündür. Necip Fazıl her ne kadar böyle düşünsel de bu söyleminde de abartıya kaçtığı görülmektedir.

Son söz olarak, Necip Fazıl gerek DP ile gerekse de Adnan Menderes ile olan ilişkilerini ilk baskısını 1970 yılında yaptığı Benim Gözümde Menderes' adlı eserinde detaylı bir biçimde anlatmıştır. Bunun yanında kendisinin çıkarmış olduğu Büyük Doğu mecmuasında da bu dönemle alakalı birçok gelişmeleri kaleme almıştır. Necip Fazıl'ın Menderes'le olan ilişkilerinde pragmatist bir yol izlediği de görülmektedir. O, İslam'ı savunma ve dava şuuru gibi söylemleri her ne kadar da ön plana çıkarsa sonuçta bir yazardır. Hem kendi davasına en yakın gördüğü Menderes'i ve politikalarını övücü sözler söyleyerek İslamcı davasını sürdürmüş hem de bu sayede örtülü ödenekten birçok yardım alarak hayatını idame ettirmiştir. Şurası bir gerçektir ki Necip Fazıl hangi konuda yazı kaleme alırsa alsın onun kalemi her zaman çok güçlü olmuş ve yandaş-muhafız kesimde derin etkiler bırakmıştır. Tabii olarak böyle bir kişinin hangi dönemde olursa olsun bütün iktidar sahipleri yanına çekmeye çalışacaktır. Nitekim de öyle olmuştur. Bundan dolayı Necip Fazıl ve Adnan Menderes ilişkisi bir dönem siyasetine damgasını vurduğu söylemek mümkündür.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Arşiv Belgeleri

- _____ 198-615- 10, 1960.
_____ 010-09-175-531-5-11.
_____ 010-09-175-531-5-14.
_____ 490-01-313-1279-1-37.

Gazeteler

- Cumhuriyet, 13 Aralık 1952.
Cumhuriyet, 18 Mart 1951.
Cumhuriyet, 28 Şubat 1951.
Cumhuriyet, 15 Temmuz 1950.
Milliyet, 11 Mayıs 1950.
Milliyet, 16 Mayıs 1950.
Son Posta, 22 Mart 1951.
Vatan, 2 Kasım 1945.
Zafer, 13 Aralık 1952.
Zafer, 23 Mart 1951.
Zafer, 28 Şubat 1951.

Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'da Yayınlanan Yazıları

- Büyük doğu beyannamesi. (1 Temmuz 1949). Büyük Doğu. 4(17).
Büyük doğu cemiyeti. (6 Mayıs 1949). Büyük Doğu. 4(9).
Malatya müdafaası. (23 Nisan 1954). Büyük Doğu. I.
Be.De. (14 Mayıs 1954). D.P., Büyük Doğu. 1(2).
Be.De.Ç. (18 Ağustos 1950). Demokrat parti iktidarının tefsir ve teşrihi babındadır!. Büyük Doğu. 1(22).
Be.De. (25 Ağustos 1950). Ezan ve radyoda kur'an. Büyük Doğu. 1(23).
Be.De. (5 Ocak 1951). Tahrik. 1(42).
Büyük Doğu. (30 Mayıs 1952). 9(15).
Kısakürek, Necip Fazıl, (16 Şubat 1951). Başbakana hitap!. Büyük Doğu. 1(48).
_____ (22 Mayıs 1959). Sual. Büyük Doğu. XII.
_____ (6 Mart 1959). Adnan menderes'in portresi. Büyük Doğu. I.
_____ (21 Ağustos 1959). Gözümüzün içine bak!. Büyük Doğu. XXV.
Prof. Ş.Ü. (30 Mart 1951). Gazetelerin geçit resmi. Büyük Doğu.

Telif Eserler

- Ak. S. (2005). Büyük doğu cemiyeti (28 Haziran 1949- 26 Mayıs 1951), Hece Dergisi Necip Fazıl Özel Sayısı. 9, 31-40.

- Akın. M.H. (2014). Muhafazakâr siyasal kültürde bir sembol olarak necip fazıl kısakürek. *Muhafazakâr Düşünce*, 9(39), 31-43.
- Albayrak, M. (2004). *Türk siyasi tarihinde demokrat parti (1946-1960)*. Phoenix Yayınları.
- Arcayürek. C. (1984). *Bir iktidar bir ihtilal 1955 – 1960*. Bilgi Yayınevi.
- Arslan. Z. (2009). *Türk parlamento tarihi tbmm-xi. dönem (1957-1960)*, I. Cilt, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Aydemir. Ş. S. (1999). *Menderes'in dramı*. Remzi Kitapevi.
- Aydın. A. (2014). *Demokrat parti'nin kuruluşunun ilk yıllarında parti içinde meydana gelen hizipleşme ve müstakil demokratlar grubu*. *Tarih Okulu Dergisi*, 19, 266-288.
- Beyaz, Y. (2012). *Nesir yazılarına göre necip fazıl'ın düşünce dünyası*, (Yayınlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozdağ, İ. (2004). *Darağacında bir başbakan menderes*. Truva Yayınları.
- Bulut. S. (2009). *27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılmayan Demokrat Parti Mirası*. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19, 73-90.
- Cem. İ. (1989). *Türkiye'de geri kalmışlığın tarihi*, Cem Yayınevi.
- Çetinkaya. S. (2016). *Ahmet Emin Yalman Suikastı Ve Etkileri*, *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 2(1), 46-57.
- Demir. Ş. (2011). *Düello menderes ve inönü, demokrat parti'den 27 mayıs darbesi'ne olaylar*. Timaş Yayınları.
- Dokuyan. S. (2014). *Çok Partili Hayata Geçişte Önemli Bir Adım: Demokrat Parti'nin Kuruluşu*. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 151-169.
- Erim. N. (2005). *Günlükler-1925-1979*. I. (haz. A. Demirel). Yapı Kredi Yayınları.
- Eroğul. C. (1990). *Demokrat parti tarihi ve ideolojisi*, İmge Kitabevi.
- Gevgilili. A. (1987). *Yükseliş ve düşüş*. Bağlam Yayınları.
- Karaca. A. (2018). *"Muhterem efendim" necip fazıl'dan menderes'e mektuplar*. Kopernik Kitap.
- Kısakürek. N. F. (1995). *Baş makalelerim 2*, (3. Baskı), Büyük Doğu Yayınları.
- _____ (2002). *İdeology örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları.
- _____ (2012). *Cinnet mustatili-yılanlı kuyudan*, Büyük Doğu Yayınevi.
- _____ (2013). *O ve ben*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- _____ (2015). *Babıali*. Büyük Doğu Yayınevi.
- _____ (2016). *Benim gözümde menderes*. (10. Basım). Büyük Doğu Yayınları.
- Komasyon. (2000). *Anahatlarıyla ilk necip fazıl kısakürek biyografisi*. Büyük Doğu Yayınları.
- Lostar. F. İ. (2019). *Muhafazakâr basının modernizm, bilim ve teknolojiye yaklaşımı, büyük doğu örneği (1949-1959)*. *İlef Dergisi*, 6(2), 307-328.
- Mert. N. (2007). *Merkez sağın kısa tarihi*, Selis Kitaplar.
- Meşe, E. (2017). *Türk Sağında Köy Enstitüleri Algısı*. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 1, 83-95.
- Miyasoğlu, M. (1985). *Necip fazıl kısakürek*. Suffe Yayınları.

- Mumcu. A. (1982). Türk devrimi'nin temelleri ve gelişimi, İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- Nal. S. (2005). Demokrat Parti'nin 1950-54 Dönemi Din Siyaseti, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 60(3). 137-171.
- Naskali. E. G. (2005). Yassıada zabıtları-1 örtülü ödenek davası. Kitabevi Yayınları.
- Necip fazıl kitabı sempozyum tebliğleri. (2015). [Asım Öz, İsmail Kara, Aykut Ertuğrul (hızl.)], Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ogan. M. R. (1950). Reylerimizi Kimlere Vermeliyiz?. Sebülürreşad. III(73).
- Okay. O. (2009). Necip fazıl kısakürek. Şule Yayınları.
- Özdalga. E. (2006). İslamcılığın Türkiye seyri. İletişim Yayınları.
- Özkan. N. (2004). Seçim kazandıran kampanyalar. Mediat Yayınları.
- Serdengeçti. O. Y. (2008). Serdengeçti 1. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Sezan. S. (1994). Seçim ve demokrasi. Gündoğan Yayınları.
- Şahin. O. E. (2019). Necip fazıl kısakürek'in düşünce eksenini ve siyasi aksiyonu, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 17(4), 1-16.
- Şehsuvaroğlu, L. (2012). Ordusunu arayan kumandan necip fazıl kısakürek ve doğu'su. Elips Yayınları.
- Şen. E. (2007). Belgelerin dilinden yassıada'nın karakteri. Zaman Kitap.
- Şen. E. (2012). bir yiğit vardı başbakan adnan menderes'in hayatı, Yitik Hazine Yayınları.
- TBMM tutanak dergisi. Dönem IX. Celse 22. Birleşim 88. Oturum 1.
- TBMM tutanak dergisi. Dönem IX. Celse 22. Birleşim 78. Oturum 1
- TBMM tutanak dergisi, Dönem IX. Celse 24. Birleşim 96. Oturum 1. 24 Haziran 1953.
- TBMM tutanakları. 60. Birleşim. Birinci Oturum. 7 Mart 1954.
- TBMM zabıt ceridesi. Devre XI. Celse 10. İnkıtat 8. İçtima 1.
- TBMM zabıt ceridesi. Devre XI. Celse 11. İnkıtat 26. İçtima 1.
- Uçman. A. (2015). Necip fazıl'ın yayımladığı dergiler, necip fazıl kitabı kalır dudaklarda şarkımız bizim. Zeytinburnu Belediyesi.
- Uzun. H. (2012). İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 Olağan Kurultayı. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 12(25), 101-139.
- Üstün. N. (2011). Büyük doğu mecmuası'nın siyasal analizi, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalman. A. E. (1970). Yakın tarihte gördüklerim ve geçirdiklerim. IV. Rey Yayınları.
- Yılmaz. S. (2017). Erken Dönem Cumhuriyet Tecrübelerinin Farklı İdeolojik Kesimlerce Nasıl Hissedildiğini Şiirler Üzerinden Anlamak: Bir Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Karşılaştırması. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 6(2), 1088-1122.